

# Senioři – out nebo in v současné společnosti

Michal Šandera

---

Bakalářská práce  
2015



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně  
Fakulta humanitních studií

---

  
INSTITUT  
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně  
Fakulta humanitních studií  
Institut mezioborových studií  
akademický rok: 2014/2015

## ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michal Šandera**  
Osobní číslo: **H138116**  
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**  
Studijní obor: **Sociální pedagogika**  
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Senioři – out nebo in v současné společnosti**

### Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na pohled seniorů na jejich vlastní postavení v současné společnosti
- na sociální vztahy k seniorům z pohledu mladší generace.

Součástí práce bude kvantitativní výzkum zaměřený na zjištění názorů této sociální skupiny a současně mladší generace.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

**GAVORA, Peter.** Úvod do pedagogického výzkumu: jak je rozpoznat a kdy se obrátit na odborníka. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 198 s. ISBN 9788073151850.

**HAŠKOVCOVÁ, Helena.** Fenomén stáří. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, 365 s. ISBN 978-80-87109-19-9.

**POKORNÁ, Andrea.** Komunikace se seniory. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 158 s. ; Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-3271-8.

**RADVAN, Eduard a Michal VAVŘÍK.** Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2012, 62 s. ISBN 978-80-87182-25-3.

**TOŠNEROVÁ, Tamara.** Jak si vychutnat seniorská léta. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2009, 239 s. ISBN 978-802-5121-047.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během zpracování bakalářské práce.

Vedoucí bakalářské práce:

**PhDr. Alena Plšková**

Institut mezioborových studií


Datum zadání bakalářské práce:

**15. prosince 2014**


Termín odevzdání bakalářské práce:

**30. dubna 2015**

Ve Zlíně dne 15. prosince 2014

  
doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.  
děkanka



  
doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.  
ředitel ústavu


### Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

### Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 22. 4. 2015

  
MICHAL ŠANDERA  
.....  
Jméno, příjmení a podpis diplomanta

## **ABSTRAKT**

Bakalářská práce Senioři – out nebo in v současné společnosti se zabývá oblastí stárnutí a stáří soudobého seniora v České republice.

V teoretické části práce jsou určena teoretická východiska, ze kterých bylo vycházeno při jejím zpracování. Dále je v práci objasněno základní pojmosloví z oblasti sociální pedagogiky a sociologie, které se danou problematikou zabývají. Na tu navazuje empirická část práce.

Praktická část se odvíjí od zpracování vlastního kvantitativního výzkumu, který byl uskutečněn pomocí dotazníkové metody. Pro vyhodnocení a ke zpracování získaných dat bylo využito analýzy, syntézy, komparace, deskripce. Výsledky výzkumné části práce byly zpracovány matematickými a statistickými metodami. Určené hypotézy byly zaměřené na postavení starých lidí v současné společnosti.

Klíčová slova: senioři, stáří, stárnutí, společnost, právo, péče o seniory, ageismus, diskriminace, zákon.

## **ABSTRACT**

The bachelor thesis called “Seniors - out or in the contemporary society” deals with ageing and old age of contemporary seniors in the Czech Republic.

In the theoretical section the theoretical bases which I relied on in their processing are intended. The study also clarifies the basic terminology of social pedagogy and sociology that deal with this issue. Then the practical part of the paper follows.

The practical part is derived from the processing of personal quantitative research, which was carried out by using a questionnaire. To evaluate and process the obtained data an analysis, synthesis, comparison and description were used. The outcomes of the study were processed by mathematical and statistical methods. Intended hypotheses were focused on the status of elderly people in contemporary society.

Keywords: seniors, old age, ageing, society, seniors care, ageism, discrimination, law.

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za velmi užitečnou metodickou pomoc, odborné a cenné rady, lidský přístup a trpělivost při zpracovávání této bakalářské práce.

Mé poděkování dále patří mojí rodině, zejména mé manželce, dětem a přátelům, kteří mi poskytli nemalou psychickou podporu po celou dobu studia. Děkuji tedy všem, kteří mi pomohli při vzniku této práce praktickou radou a pomocí.

Dále děkuji všem, kteří se aktivně podíleli na uskutečnění mého výzkumu, ale i všem respondentům, kteří na mé otázky v dotazníku pečlivě a zodpovědně reagovali.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

## OBSAH

<b>ÚVOD</b> .....	<b>8</b>
<b>I TEORETICKÁ ČÁST</b> .....	<b>10</b>
<b>1 STÁŘÍ A STÁRNUTÍ</b> .....	<b>11</b>
1.1 POJEM STÁŘÍ .....	12
1.2 POJEM STÁRNUTÍ.....	14
1.3 CHRONOLOGICKÝ VÝVOJ POSTAVENÍ SENIORA.....	16
<b>2 MOŽNOSTI SENIORŮ V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI</b> .....	<b>19</b>
2.1 AKTIVITY VE STÁŘÍ .....	20
2.2 SPOLEČENSKÁ PODPORA .....	24
2.3 FINANČNÍ ZABEZPEČENÍ .....	29
<b>3 AGEISMUS</b> .....	<b>33</b>
3.1 KVALIFIKACE AGEISMU .....	33
3.2 PŘÍČINY VĚKOVÉ DISKRIMINACE .....	35
3.3 DEMOGRAFICKÁ PANIKA .....	36
<b>II PRAKTICKÁ ČÁST</b> .....	<b>38</b>
<b>4 VÝZKUM ZAMĚŘENÝ NA PROBLEMATIKU ŽIVOTA SENIORŮ V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI</b> .....	<b>39</b>
4.1 CÍLE, METODY VÝZKUMU A VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ, STANOVENÍ HYPOTÉZ .....	39
4.2 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU .....	41
4.3 VLASTNÍ VÝZKUM A ANALÝZA VÝSLEDKŮ .....	42
4.4 DISKUSE .....	55
<b>ZÁVĚR</b> .....	<b>58</b>
<b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY</b> .....	<b>60</b>
<b>SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK</b> .....	<b>64</b>
<b>SEZNAM OBRÁZKŮ</b> .....	<b>65</b>
<b>SEZNAM GRAFŮ</b> .....	<b>66</b>
<b>SEZNAM PŘÍLOH</b> .....	<b>67</b>

## ÚVOD

*„Modlitba ve stáří*

*Sv. František Saleský (1567 - 1622), biskup ženevský a zakladatel řádu saleziánů*

*Pane, ty víš lépe než já, že den ode dne stárnu a jednoho dne budu starý.  
Chraň mne před domněnkou, že musím při každé příležitosti a ke každému tématu něco říci.  
Zbav mne velké náruživosti chtít dávat do pořádku záležitosti druhých.  
Nauč mne, abych byl uvážlivý a ochotný pomáhat,  
ale abych přitom nešťoural a neporučnickoval.  
Zdá se mi, že je škoda z přemíry moudrosti nerozdávat  
- ale ty, Pane, víš, že bych rád udržel pár svých přátel.  
Nauč mne, abych dokázal mlčky snášet své nemoci  
a obtíže. Přibývá jich a chuť hovořit o nich roste rok od roku.  
Netroufám si prosit, abys mi dal dar s radostí poslouchat druhé,  
když líčí své nemoci, ale nauč mne trpělivě je snášet.  
Také se neodvažuji prosit o lepší paměť  
- ale jen o trochu větší skromnost a menší jistotu,  
když se má paměť neshoduje s jejich pamětí.  
Nauč mne obdivuhodné moudrosti umět se mýlit  
Drž mne, abych byl jak jen možno, laskavý.  
Starý morous je korunní dílo ďáblovo.  
Nauč mne u nich odhadovat nečekané schopnosti  
a dej mi krásný dar, abych se také o nich dovedl zmínit.  
Mám vrásky a šedivé vlasy.  
Nechci si stěžovat, ale tobě, Pane, to říkám - bojím se stáří.  
Je mi tak, jako bych se musel rozloučit, nemohu zastavit čas.  
Pocituji, jak den ze dne ztrácím sílu a přicházím o bývalou krásu.  
Byl jsem pyšný na to, že se stále ještě mohu měřit s mladými.  
Teď cítím a uznávám, že již toho nejsem schopen.  
Byl bych směšný, kdybych se o to pokoušel.  
Ale ty, Pane, říkáš: kdo věří ve mne, tomu narostou křídla jako orlovi.  
Dej mému srdci sílu, abych život přijal tak, jak jej ty řídíš.  
Ne mrzoutsky, ne lítostivě se skleslou náladou, ne jako odcházející,  
ale jako vděčný a připravený ke všemu, k čemu mne ty ještě povoláš.  
A k tomu mi dej všechnu sílu srdce.*

*Amen“*

(Dienstbier, 2009, s. 12)



Současná společnost se mění. Vytrácejí se dobré mravy, slušnost, skromnost, pokora, kultivovanost, určitá noblesa, ohleduplnost jednoho k druhému. Upřímnost, věrnost, čestnost, spravedlnost, přátelství zůstaly pouze jen pojmy na papíře. Aby se nestaly staromódní a někomu možná k smíchu, lidé je přestali brát vážně. Je nutné opět pochopit, jak cenné jsou tyto hodnoty ve světě, který je technicky tak úžasně vpředu, ale právě na ně ve spěchu zapomněl. Prosazuje se bezohlednost, sobeckost, dravost, chamtivost, nepoctivost, egoismus, individualismus. Do popředí se snaží dostat mladí průbojní jedinci, pro které současný vývoj může znamenat příležitost a výzvu, pro jiné (zvláště starší generaci) ztrátu stability a ohrožení dosavadního systému. Zvětšuje se propast mezi ekonomicky činnými a seniory. Důchodcům je odpírán po jejich celoživotní poctivé práci pro společnost nárok na spokojené stáří. Někteří z nich se ocitají na prahu chudoby. Mladší generace se k nim staví jako k parazitům. Neuvědomují si, že i oni jednou budou staří. Obě generace žijí v rozdílných světech, kde mladí nerozumí starým a naopak staří mladým.

I přes znevýhodnění, která seniorům přináší vyšší věk, mají právo na rovnocenné postavení v lidském společenství. Jsme nastaveni k zápolení nebo na spolupráci se starší generací? Mají v societě, pro kterou celý život pracovali, své opodstatněné místo? Tato práce by měla podat dílčí obraz o postavení seniorů v současné společnosti, viděného očima střední generace.

Cílem bakalářské práce je zabývat se postavením starých lidí v současné společnosti a vztahy mezi mladší a starší generací. Poukázat na mezigenerační konflikty, na stanovisko současné generace středního věku, pro kterou je stáří z jejich hlediska ještě hodně vzdálené, a na jejich pohled na současné seniory.

V teoretické části práce se mimo vymezení základních pojmů z oblasti stáří a stárnutí dále pozastavuji nad novým fenoménem dnešní doby, který je vyjadřován pod pojmem ageismus. Právě pochopení problematiky ageismu může znamenat pomoc v oblasti sociálního postavení seniorů. Kromě toho, že tento fenomén je aktuální pro tuto postmoderní společnost, tak mě zajímá i z pohledu mé profese.

Cílem praktické části je prostřednictvím kvantitativního výzkumu za pomoci dotazníkového šetření verifikace nebo falzifikace stanovených hypotéz.

## **I. TEORETICKÁ ČÁST**

## 1 STÁŘÍ A STÁRNUTÍ

Obecně se na lidský život nahlíží: dětství – přímá cesta vzhůru, dospělost – vyrovnaná vodorovná přímka a stáří – klesající tendence.

Kdy stáří začíná a proč se na něj připravovat? Pokud se toho dožijeme, přijde samo. Člověk začíná stárnout v okamžiku, kdy se narodí. S věkem se člověk postupně učí mnoha různým dovednostem, učí se samostatnosti, vstřebává vědomosti, učí se rozlišovat, co je „správné“ a co „špatné“, formuje si svoje životní postoje, vytváří si okruh svých přátel a rozvíjí své zájmy. Buduje svou kariéru. Je plný síly, elánu a nějaké stárnutí si vůbec nepřipouští. Ale stárne každý. Ať chce nebo ne.

Přibližně kolem třicátého roku věku dosáhne vrcholu. Potom se karta obrátí. Z počátku si jednotlivec tento proces neuvědomuje, nepřipouští si možnost, že by začínal stárnout. Ale každému z nás léta přibývají. Dle Améryho si člověk musí připustit, že „*čím méně je času před námi, neboť tak nám napovídá naše tělo i statistika, tím více času je v nás.*“ (Améry, 2008, s. 31)

Čas přibývá všem stejně, ale čím je člověk starší, tím mu připadá, že stárne rychleji. Dny, týdny, roky uběhnou jako voda, ani se člověk nenaděje.

### Otázky stáří v průběhu historie

O otázku stárnutí se lidé zajímali od nepaměti. Zmíním se o konkrétních historických údajích zabývajících se touto problematikou. Využiji souboru vytvořeného Gregorem:

*„Nejstarší papyrus o stárnutí byl napsán 1600 př. n. l. Staří Egypťané se zmiňují o tom, že lidé mají naději dožít se 110 let věku, který se více či méně shoduje s dnešním názorem na možnou horní hranici života člověka.*

*Starořecký filozof Hippokrates (460 - 370 př. n. l.) doporučoval, aby lidé jedli střídavě a nevyhýbali se tělesným cvičením, pokud se chtějí dožít vysokého věku.*

*Slavný starořecký filozof Platón (427 - 347 př. n. l.) se zmiňuje o tom, že kvalitu stárnutí ovlivňuje způsob života ve středním věku.*

*Cicero (106 - 43 př. n. l.) napsal knihu věnovanou stárnutí a stáří. „De senectute“ (O stáří). Mimo jiné se zmiňuje o možnosti dalšího psychického rozvoje i ve stáří a doporučuje tělesná cvičení, střídavou stravu a hlavně intelektuální aktivitu, aby se zpomalil proces*

*stárnutí. Opakovaně doporučuje, aby se lidé i ve stáří učili, protože učení podporuje duševní svěžest.*

*Seneca (3 př. n. l. - 66 n. l.) zdůrazňuje, že styl života je mnohem důležitější než počet prožitých let.*

*Rovněž Galénos (130 - 200 n. l.), řecký lékař působící v Římě, psal ve spise „De sanitate tuendo“. (O udržování zdraví) o velkých rozdílech ve stárnutí různých osob. Stárnoucí člověk by podle něho měl vyhledávat tělesná cvičení, střídme jíst, dostatečně spát a pečovat o pravidelnou stolici. Galénos byl snad první, kdo se domníval, že stárnutí je proces, který probíhá po celý život.*

*Avicenna (980 - 1037), islámský lékař, rovněž doporučoval střídmost stravy, dostatečné množství tekutin, tělesná cvičení a péči o pravidelnou stolici.*

*Majmonides (1135 - 1204), španělský vědec a lékař židovského původu, považoval délku života za determinovanou, danou, ale domníval se, že ji lze prodloužit patřičnými cvičeními.*

*V bibli (žalm 90) se píše, že „lidského života je sedmdesát let, jsme-li při síle, pak osmdesát“. (Gregor, 1998, s. 47)*

## **1.1 Pojem stáří**

Stáří je konečný výsledek stárnutí. Stárnutí je komplikovaný a komplexní proces, stáří je stav. Stáří a stárnutí – dva pojmy, které v životě jedince hrají jednu z nejdůležitějších rolí. Stáří se nemůže považovat za nemoc, ale lidové přísloví říká: „proti stáří není léku“. Podle současných znalostí o stáří ale lék existuje. Je to veselá mysl, pozitivní myšlení, vyhýbání se nadměrnému stresu, přiměřená tělesná aktivita, zdravá výživa, brát život z lepší stránky.

Zamyslím se nad otázkou „co je stáří“ a nad otázkou „mýtů o stáří“. Podle mého názoru je opravdu nutné si uvědomit, že všichni budeme jednou staří a zcela jistě žádnému z nás by se nelíbilo, kdyby se k nám lidé v našem okolí nechovali korektně a s potřebnou dávkou empatie.

Dle Doňkové ve stáří dojde k morfologickým změnám všech soustav organismu a z nich pak vyplývají funkční změny. K obecným biologickým projevům patří atrofie všech orgánů a tkání, zmenšení postavy, změna složení tělesné hmoty, snížení odolnosti

organizmu vůči zátěžím, zpomalení procesu hojení, změny chrupu,...(Doňková, 2012, s. 140)

### **Dělení stáří**

Pro zajímavost a lepší orientaci ještě uvedu dělení na kategorie stáří podle expertů Mezinárodní zdravotnické organizace:

45 – 60	střední věk
60 – 75	rané stáří
75 – 90	pokročilý věk, vlastní stáří
90 – a více	vysoký věk, dlouhověkost

### **Kdy začíná stáří**

Většinou se přikláníme k názoru, že stáří začíná odchodem do důchodu. Toto období je pro každého jedince velkým životním zlomem. Člověk náhle vypadne ze zažitého životního tempa, na které byl po celý život zvyklý, připadá si nepotřebný, vyřazený z dění. Začínají se objevovat zdravotní potíže, dochází ke zpomalení celkového tempa. Jedná se o normální fyziologický jev, ale člověk se s tím musí složitě vyrovnávat a naučit žít.

A je to skutečně pravda? A co to je být starý? Skutečná hranice stáří se nedá přesně určit. Člověk je starý, až se tak sám začne cítit. Stát se starým znamená ztratit zájem o život, připustit si myšlenku, že na vše je pozdě, že už na ničem nezáleží, neklást si žádné další cíle a propadat pesimismu.

### **Mýty o stáří**

V dnešní společnosti panuje o stáří mnoho mýtů a pohledů na něj, ale většinou jde o zkreslená fakta. Pokud máme pochopit vztahy mezi generacemi, musíme se nejdříve vyrovnat s mýty o stáří. Je to důsledek celospolečenského náhledu na život a tedy i na stáří – podporováno slepým přejímáním kdysi vytvořených mýtů a tím jejich posilováním.

Mýtus – tvrzení, které částečně vychází ze skutečnosti, ale je již neplatné a mnohdy zavádějící. Seniorům pouze na základě jejich kalendářního věku jsou přisuzovány vlastnosti, které současní senioři už nemají. Společnost nevnímá, jací senioři ve skutečnosti jsou, ale přímo je zařadí do předem stanovené kategorie.

Mýtus falešných představ – vytváření pocitů spokojenosti (čím vyšší máme materiální komfort, tím jsme spokojenější).

Mýtus zjednodušené demografie – člověk se stává starým odchodem do důchodu.

Mýtus homogenity – staří lidé se zdají být stejní a tudíž mají stejné potřeby a nároky.

Mýtus neužitečného času – když nemá člověk co dělat, je nešťastný. Kdo nepracuje – tráví neužitečný čas a my ho musíme živit.

Mýtus ignorance – nemusím ho brát vážně.

## 1.2 Pojem stárnutí

*„Encyklopedie Universum z roku 2003 definuje stárnutí jako "zákonitou etapu vývoje jedince, kdy dochází k úbytku fyzických a psychických schopností. Příčinou je genetické opotřebenění a poruchy schopnosti dělení buněk. Stárnutí je individuální (u různých jedinců nastupuje v různém věku a má jiný průběh) a asynchronní (jednotlivé orgány jsou opotřebávány nesterjně)“.* (Dienstbier, 2009, s. 14)

Pohled na stárnutí dle Doňkové: stárnutí je procesem involučním, nezvratným, biologicky zákonitým a individuálním. (Doňková, 2012, s. 140)

Jak dále Dienstbier uvádí: *"Stárnutí, je přirozený proces, při kterém jsou postupně ohroženy orgány a funkce těla i psychika jednotlivce. Mluví se s oblibou o biologických hodinách, které nám naprogramovaly věk, kterého se dožijeme. Biologické hodiny můžeme do určité míry ovlivnit způsobem života, omezením rizik, o kterých je prokázáno, že působí negativně na délku přežití jednotlivce"* (Dienstbier, 2009, s. 15)

Od jistého okamžiku na sobě začne každý pozorovat určité změny. Jednak psychické, jednak motorické, jednak somatické.

### Psychické změny

Zhoršuje se smyslové vnímání a reakce jsou pomalejší, dochází ke snížení koncentrace, hůře se zvládají nové poznatky. Zhoršuje se paměť - především pro nové události, staré zážitky jsou dobře uchovány. Žije se spíše minulostí než přítomností, bilancuje se a sčítají se ztráty a zisky, člověk se stává apatickým, vztahovačným, náladovým, mrzoutským, panovačným, cítí se zbytečným, neschopným. Těžce se přenáší přes ztrátu vrstevníků - teď už je na řadě on! Velkým problémem je pro člověka úmrtí životního partnera.

### **Motorické změny**

S přibývajícím věkem klesá životní dynamika, stává se méně výkonným, zvětšuje se únava, chůze se zpomaluje, klouby působí potíže, páteř se nechce bez bolesti ohnout. To vše zasahuje i do běžné životní aktivity. Senior musí omezit nebo opustit mnoho činností, které dříve běžně provozoval.

### **Somatické změny**

Zevnějšek prodělá řadu změn: stárí se projevuje ve tváři, ochabuje držení těla, pokožka už není tak pružná, vypjatá, objevují se vrásky, ochabují smyslové orgány - zhoršuje se zrak, hůře slyší, snižuje se imunita organismu.

*„Stárnutí populace je sice třeba považovat za zásadní úspěch, protože tento fenomén vznikl díky delšímu životu. Na druhé straně s sebou přináší problémy, které je třeba řešit. Jde zejména o to, aby se s prodloužením lidského věku prodloužilo také období, kdy je člověk schopen vést plnohodnotný a nezávislý život v dobrém zdravotním stavu. Dále se jedná o uchování či zlepšení kvality života ve vyšším věku.“* (Holmerová, 2006, s. 7)

Winston Churchill: *„Stárnout začínáme, jakmile rezignujeme na mládí.“* (Dienstbier, 2009, s. 18)

Uvedl jsem několik definic stárnutí, ale ze všech vyplývá, že tento stav nelze změnit, že je zákonitý, ke všem spravedlivý a vždy záleží na každém z nás, jak se s ním vypořádáme, jakým způsobem čas, který nám zbývá, využijeme.

Může být starý padesátník i mladý sedmdesátník. Stárí se tedy nedá určovat pouze podle kalendáře. A co stárí znamenalo v minulosti a co nyní? Dnešní senior je úplně jiný, než senior v dřívějších dobách.

Dle Gregora: *„Dnešní padesátiletý muž "v nejlepších letech" není zdaleka onen "ctihodný kmet", jak byl osloven Vrchlický při oslavě svých padesátin. Padesátiletá žena není stařenka, jak tomu bylo před nedávnem, je spíše ženou tzv. neurčitého věku, něco mezi 30 až..., a to jak vzhledem, tak chováním, reakcemi i pracovní výkonností.“* (Gregor, 1990, s. 8)

### **Tempo stárnutí**

Tempo stárnutí lidské populace se v průběhu historie neustále měnilo, ale v posledních osmdesáti letech je přímo závrtné. Lidí v důchodovém věku, díky novým poznatkům v medicíně, přibývá. Snižuje se úmrtnost, prodlužuje se délka života.

Dle Mühlpachra a Bargela ml. není problémem skutečnost, že se lidský věk prodlužuje, ale problémem je, že se prodlužuje lidský věk v postproduktivním věku. Tím vzniká nový sociální problém – stárnutí populace. (Mühlpachr, Bargel ml., 2011, s. 5 - 6)

V produktivním věku se stává z jedince osoba ekonomicky činná, která v drtivé většině případů zakládá vlastní rodinu. Vychovává své děti k obrazu svému a čím dál více si uvědomuje stárnutí vlastní osoby a svých rodičů. Na stárnutí svých dětí se nejlépe pozná, jak ten čas letí. I on sám byl jednou tak malý a bezbranný, jako jeho děti, a jeho rodiče byly určitě zdravější a silnější. Postupem času nastává doba, kdy ho jeho rodiče opouští napořád a vlastní děti odcházejí z domu. Později odchází do důchodu i on a stává se „starým“, ačkoli se tak ještě zdaleka nemusí cítit. Celou cestou životem je v nějakém kontaktu se společností, od které očekává, že se o něj na oplátku na stará kolena postará, obzvláště poté, co vše pro ni udělal.

Je pravdou, že v posledních šedesáti letech se průměrný věk značně prodloužil.

Koncem devatenáctého století byla u nás střední délka života 34 let. Počátkem dvacátého století už byla u mužů 39 let a u žen 42 let. „*Období let 1950 až 1960 bylo desetiletím, kdy se střední délka prodloužila nejvíce. V českých zemích o 7 let. V roce 1985 byla v Československu už délka života u mužů 75 let a u žen 81.*“ (Gregor, 1998, s. 31) Později se však stav začal zhoršovat. „*K hlavním příčinám zvýšení úmrtnosti a tím snížení střední délky života je celkově nezdravý styl života (nadměrná spotřeba alkoholu, cigaret a nesprávná výživa) a z toho plynoucí choroby, zejména srdce a cév.*“ (Gregor, 1998, s. 32)

### 1.3 Chronologický vývoj postavení seniora

K pochopení jednání dnešních mladých lidí vůči seniorům je potřeba seznámit se s historickým vývojem mezigeneračních vztahů.

Vidovičová uvádí, že „*starí lidé byli svým způsobem respektováni již pro samotný fakt (či umění) přežití. Definováno ale bylo stárání spíše úbytkem schopností a vzhledem než věkem...*“ (Vidovičová, 2008, s. 19).

#### Generace praprarodičů

V dřívější době lidé stárli mnohem dřív. Podíváme-li se na fotografie z počátku minulého století, je patrné, že lidé již v padesáti letech byli skutečně „stařenka a stařeček“. Unaveni



životem a odevzdaní osudu očekávali příchod smrti. Byli považováni za studnici moudrosti, zkušeností, mladší se na ně obraceli s úctou o radu. Žili ve vícegeneračních rodinách. Jejich členové společně žili a společně pracovali, aby se užívali. Později starost o získaný majetek přenesli na své potomky, nejčastěji na prvorozeného syna, a odešli na vejminěk (systém vznikl v době, kdy se převážná část obyvatelstva živila zemědělstvím). Podmínkou bylo, že nástupce bude pravidelně odvádět až do smrti vejminkáře stanovenou dávku, většinou v naturáliích. Bylo samozřejmostí, že se mladší generace o ně postarala a že je dochovala k smrti. Pro nejednoho starého člověka - pokud měl slušné děti - to bylo skvělé, přirozené prostředí k dožití. Pokud ale v rodině nepanovala pohoda, snacha nebo zeť, ale někdy i vlastní děti, dokázali rodičům připravit peklo na zemi.

Na druhé straně byli i tací, co nic a nikoho neměli. Neměli co jíst, neměli na ošacení, neměli kde hlavu složit. Byli pak odkázáni na milodary okolí. Obce přebíraly alespoň částečně péči o takové seniory. Ti pak měli velké štěstí, když mohli využívat možnosti přespávat v obecních pastouškách. A to potom bylo neradostné stáří.

### **Generace prarodičů**

Úplně jiný postoj k životu zaujala generace pozdější. Dřívější poklidná atmosféra rodiny, kdy žena zůstává doma, stará se o rodinu, všichni se scházejí u společného oběda, se pomalu vytrácí.

Z modelu vícegenerační rodiny se pomalu přechází na rodinu jedno nebo maximálně dvougenerační - rodiče a děti (tzv. nukleární rodina). Dochází k rychlému (ba přímo překotnému) vědecko-technickému rozvoji, lidé získávají spoustu nových poznatků v oblasti medicíny. Tento rozvoj nastupuje závratnou rychlostí a zasahuje i do denního života lidí.

Stáří už není preferováno jako zdroj moudrosti, do popředí se tlačí mladší generace. Způsob života se zrychlil. Se staršími lidmi se začalo nějak nepočítat.

Podle Haškovcové „*současnou dobu charakterizuje určitá krize. Stáří je totiž přijímáno konfliktně. Na jedné straně chceme staré lidi ctít a milovat a na druhé straně staré lidi zatracujeme a nechceme s nimi mít "nic společného", dráždí nás svou pomalostí, svým zevnějškem, svou zdánlivou nebo opravdovou neschopností*“ (Haškovcová, 1989, s. 17)

## Generace rodičů

A to už nemluvím o generaci současné. Mění se mentalita lidí, jejich přístup k životu. S hospodářským rozvojem mladí opouštějí vesnice, stěhují se do měst za prací, vesnice stárnou.

Zajímavá je myšlenka Tanské, kdy za zhoršení mezigeneračních vztahů mohou i paneláková sídliště. Do malých bytů na sídlišti se nastěhovaly mladé rodiny. Jejich děti neměly možnost přijít do styku se starší generací. Nezvykly si na zpomalený způsob života seniorů, nenačily se tolerovat jejich handicap, nenačily se přispěchat na pomoc, pokud ji senior potřeboval. Rodiče jim nebyli příkladem, pořád spěchali, nevedli děti k toleranci a trpělivosti. (Tanská, 2001, s. 41)

To vše se nám vrací. Za chvíli budeme v této situaci my, a co jsme si zaseli, to budeme sklízet.

*„Rodina byla po dlouhou dobu jediným místem, kde se mohla projevit mezigenerační solidarita. Děti, kterým rodiče poskytovali stravu a přístřeší, péči vracely. V současnosti tuto pečovatelskou funkci do jisté míry naplňuje sociální systém, ale rodina i nadále zůstává důležitým místem projevení solidarity.“* (Montousse, Renouard, 2005, s. 286)

Na tuto skutečnost reaguje otázka č. 11 (S názorem, že povinností dospělých dětí je postarat se o své rodiče) dotazníku této práce a vztahuje se na ni ustanovení § 910 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“). Z dikce tohoto paragrafu je patrná vzájemná vyživovací povinnost mezi předky a potomky. Ustanovení o vyživovací povinnosti začínají u poměru předků a potomků, vztah příbuzných v prvním stupni je vlastně výjimkou v této řadě (byť preferovanou). Nutno předeslat, že poměr předků a potomků u nás doznal jisté deformace, dané sociálními poměry v dobách minulých, do jisté míry i proměnami hodnotových systémů celých generací. Jde o to, že mladší si zvykli na pomoc od starších, aniž by si zároveň uvědomili, že vůči nim mají povinnosti, přinejmenším povinnost postarat se o ně ve stáří. Byl tu stát, který staré lidi odklidil z očí mladších a zdravých a jakoby se o ně staral (kvalita péče odpovídala možnostem státu). Z dikce ustanovení § 915 odst. (2) občanského zákoníku, jednoznačně vyplývá, že je stanovena povinnost dítěte zajistit svým rodičům slušnou výživu.

## 2 MOŽNOSTI SENIORŮ V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI

Mladí lidé a většina osob středního věku se o stáří moc nezajímá. Proč, když stáří je v nedohlednu! Ale už v tomto období si stavíme základy spokojeného stáří. Nikdo z nás neumí zastavit stárnutí, ale přesto se nemusíme stát starými už v mládí.

K tomu, abychom se dožili šťastné a zdravé dlouhověkosti, Mahoney a Restak uvádějí, že je důležité mít:

1. dobře fungující mozek ve zdravém těle,
2. společenskou podporu,
3. finanční zabezpečení. (Mahoney, Restak, 2000, s. 16)

Zdraví je neodmyslitelná součást spokojeného stáří stejně jako každé jiné etapy lidského života. Různé zdravotní problémy znepríjemňují život, omezují životní aktivity. Jisté je, že o své zdraví musíme začít pečovat už v mládí - nekouřit, neužívat alkoholické nápoje, zdravě jíst a udržovat tělesnou váhu, vyvarovat se zbytečnému stresu a hlavně se věnovat fyzické aktivitě. Plavání, turistika nebo jízda na kole jsou v důchodovém věku vhodnou činností. Pohyb je nutnou podmínkou udržení zdraví a současně je to i prostředek psychické relaxace.

Člověk musí být v pohodě i po psychické stránce. Měl by život brát tak, jak přichází. Připustit si, že sice nemůže už dělat vše, co by chtěl, ale na druhé straně zase nemusí dělat to, co by nechtěl. Musí zůstat činný, dokázat vhodně vyplnit volný čas. Je potřeba neustále trénovat paměť, rozvíjet rozumové schopnosti, zatěžovat mozek novými informacemi. Občasné zapomínání je sice nepříjemné, ale přirozené. Přelomovým věkem dle studie neurologů a dalších odborníků, kdy toto nastává, je období kolem 35 let. Proč ale dochází ke zhoršování paměti tak brzy v produktivním věku, a ne třeba už v pěti nebo padesáti letech, to zatím nikdo nedokázal přesně určit.

## 2.1 Aktivity ve stáří

*„Předložit jasný a vyčerpávající výklad významu pojmu aktivní stáří je i přes jeho současnou popularitu překvapivě obtížné. Za termínem aktivní stárnutí (či stáří) se skrývá poměrně široká plejáda možných definicí. Světová zdravotnická organizace (WHO<sup>1</sup>) představuje aktivní stárnutí jako v podstatě celoživotní projekt, který primárně neodkazuje k fyzické aktivitě, ale spíše k zajištění možnosti participovat na dění ve společnosti ve všech fázích života (WHO 2002:12). Aktivní stárnutí se v tomto pojetí nedotýká pouze individuálního životního stylu seniorů a jejich fyzické či pracovní aktivity, ale zdůrazňuje rovněž jiné dimenze aktivního zapojení seniorů v rodině, ve svém okolí...figuruje jako pojem, který se vztahuje především ke snaze zlepšit podmínky života seniorů“ (Hasmanová Marhánková, 2013, s. 17)*

Pokud chceme zůstat aktivní i ve stáří je důležité:

- udržovat stávající zájmy a hledat nové
- udržovat dobrou úroveň kognitivních funkcí (univerzity třetího věku, kurzy, internet, kluby důchodců, ...)
- předávat zkušenosti mladším

Dnešní generace nad 65 let je mnohem čilejší, zdravější, většinou ještě plná elánu, v plné životní síle než dřívější generace. Současný senior se nejen věnuje aktivitám stáří, kdy se stará o svoji zahrádku, jelikož má čas, věnuje se rybaření, žena ráda vaří, věnuje se ručním pracím, věnuje se vnoučatům. Na druhé straně se pouští do aktivit, na které mu v pracovním vytížení nezůstával čas. V rámci volnočasových iniciativ se věnuje cestování, kulturnímu vyžití, navštěvuje divadla, čte, pouští se do dalšího vzdělávání, může se intenzivně věnovat svým koníčkům. Své aktivity musí pouze přizpůsobit svému aktuálnímu stavu.

### Internet

K velkému pomocníku ve vzdělání patří v dnešní době internet. Starší lidé se někdy s ním pracovat bojí. Pro tuto generaci je to něco nového, co ve větší míře začala používat až generace pozdější. Pomoci jim mohou různé kurzy a internetové kavárny, zaměřené přímo

---

<sup>1</sup> World Health Organization

na seniory. Kvalifikovaní lektori je mohou zde naučit základy práce s počítačem, používat internet, psaní textů na počítači, apod.

### **Univerzita třetího věku**

Není pravda, že člověk ve vyšším věku už není schopen aktivně žít a učit se. Důkazem toho je velmi oblíbená univerzita třetího věku.

Vzdělávání seniorů patří mezi prestižní úkoly moderních univerzit ve vyspělých státech. Univerzita třetího věku (U3V) představuje jednu z možností kvalitního naplnění volného času seniorů. Zpřístupňuje seniorům vhodnou formou nové poznatky, vědomosti a dovednosti, které mohou využívat nejen pro svůj osobní rozvoj. Významnou roli sehrává také možnost sociálního kontaktu s podobně smýšlejícími a věkově blízkými lidmi, navazování nových přátelství, překonávání pocitu osamělosti, izolovanosti či nepotřebnosti, vědomé zpomalování procesu stárnutí a udržování psychické svěžesti.

Univerzity třetího věku jsou otevřeny široké veřejnosti. Zájemcům vyššího věku nabízejí všeobecné, zájmové a neprofesní vzdělávání na vysokoškolské úrovni. Je přitom zohledněn zdravotní stav posluchačů i jejich životní situace.

Účastníci mají statut posluchače vysoké školy, nejsou však studenty ve smyslu zákona č.111/1998 Sb., o vysokých školách a všech navazujících a doplňujících ustanovení. Tato forma vzdělávání seniorů neslouží ke zvyšování odborné profesní kvalifikace. Získané vědomosti a dovednosti již nejsou uplatňovány v zaměstnání, ale slouží ke zlepšení kvality života seniorů. Studium na univerzitách třetího věku nenahrazuje ucelené vysokoškolské vzdělání. Absolventi získávají potvrzení o absolvování, nikoliv však akademický titul. (<https://u3v.vspj.cz/obecne-informace> ze dne 31. 1. 2015)

### **Kluby důchodců**

Do značné míry jsou v oblibě i kluby důchodců, které pak zastřešuje občanské sdružení Svazu důchodců ČR. Kluby na svých internetových stránkách mimo jiné informují o novinkách v právních předpisech, které by se této skupiny obyvatel mohly týkat. Může se jednat třeba o valorizaci důchodů nebo o jeho navýšení při dalším výkonu pracovní činnosti.

### **Společnost a média**

Je neskutečně mnoho témat, ke kterým se naše společnost velmi ráda vyjadřuje. Činí tak prostřednictvím masmédií (hromadné sdělovací prostředky), která jsou v současné době

pro běžného člověka zdrojem informací. Sloganem dnešní společnosti se stává především úspěšnost, upřednostňování jsou zejména ambiciózní, krásní a obzvláště mladí lidé, kteří budují svůj karierní postup, čímž přispívají k blahobytu a vymoženostem tohoto moderního světa. V této uspěchané době na nás tato skutečnost působí ze všech stran, připadá nám vcelku „normální“ a nedokážeme si ani jinak soudobý život představit. Z různých časopisů na nás působí titulky, jak vypadat atraktivně, útle a bez vady, a zejména ženy zde najdou množství tipů a rad, co udělat, aby vypadaly mladší, krásnější a bez vrásek, ať už se jedná o módní výstřelky či kosmetické výrobky. Jsme bombardováni reklamou na úspěšné a spokojené stáří s přilepenými zubními protézami a mastičkami na klouby, po kterých senioři běhají jako zamlada.

To je ale povrchní pohled na život. Měli bychom se umět pozastavit a popřemýšlet o budoucnosti, o morálních hodnotách života, o vztahu ke svým bližním, o svém vlastním stáří.

*„O co náročnější je společnost v požadavcích na vzhled člověka, o to nižší má požadavky na vnitřní kvalitu člověka.“* (Sak, Kolesárová, 2012, s. 14)

V naší současné kultuře totiž nefunguje to, o čem psal Říčan: *„Mladý člověk si má především uvědomit, že ho stáří odpuzuje a děsí. Bylo tomu tak do jisté míry vždycky, v dnešní době s jejím kultem mládí, krásy, zdatnosti a požitku je však odpor ke stáří – a zároveň strach z vlastního stáří! - mimořádně silný.“* (Říčan, 2008, s. 276)

Téma stáří a stárnutí není tématem, které by v médiích táhlo. Přesto je potřeba o daném tématu pravdivě a bez hrozících katastrof informovat. Společně hledat správné cesty, vracet se ke starým tradicím rodiny a hlavně naučit současnou mladou generaci vcítit se do potřeb dnešních seniorů.

### **Aktivní stáří**

Zajímavé je zamyšlení nad sdělením Fořta, že *„nikdo nenašel absolutně platný důkaz toho, že "rychle a intenzivně" žijící lidé umírají dříve. A naopak. Je totiž známo, že existuje jakési nepsané pravidlo, které hovoří o tom, že lidé, kteří celý život žijí ve stavu určitého, ale zvladatelného stresu, který je nutí neustále intenzivně zaměstnávat mozek, jsou těmi, kdo se většinou dožívají věku vyššího, než je běžný průměr.“* (Fořt, 2001, s. 16)

Dále Fořt uvádí: ... „mnozí géniové jako by předem věděli, že brzy zemřou, a v důsledku toho tvořili jako posedlí. Možná je to i obráceně: protože tvořili jako zběsilí, doslova se uštvali. Takovému způsobu života se vtipně říká "tvůrčí posedlost“.

„Řada, pokud ne "statisticky významně mnoho“, osobností, kupodivu především z politických kruhů, se dožívá vysoce nadprůměrného věku navzdory neustálému stresu a nepřetržité práci, včetně časté změny místa pobytu. Nelze tudíž vyloučit, že je to právě odolnost vůči stresu, co je základní podmínkou dosažení vysokého věku. Ostatně hovoří o tom jedna z teorií stárnutí.“ (Fořt, 2001, s. 16)

Fořt tuto úvahu glosuje úsměvnou poznámkou: „Dovolte mi jenom takovou malou nemístnou poznámku: Když jsem přemýšlel o tom, proč se mnozí politikové dožívají vysokého věku navzdory přepracovanosti a stresu, napadlo mne, že je to možná proto, že oni vlastně ani tak přepracovaní nejsou a stresem netrpí, protože mají hroší kůži...“ (Fořt, 2001, s. 16)

Aktivita ve stáří je pro seniory velké plus, které vede k jejich spokojenosti.

### **Aktivní senioři**

I z historie víme, že stáří neznamena konec, že i ve vysokém věku se dají vytvořit nádherná umělecká díla a vědecky pracovat.

Několik příkladů (soubor vytvořený Gregorem):

„Pablo Casals (1876 - 1973), známý cellista, koncertní virtuos, dával koncerty a učil hře na cello až do smrti, do 96 let.

Charles Robert Darwin (1809 - 1882), známý přírodovědec, zemřel v 73 letech. Do posledních okamžiků svého života bojoval za prosazení svých názorů.

Thomas Alva Edison (1847 - 1931), americký vynálezce, podal poslední patent v roce 1928, 3 roky před svou smrtí v 84 letech.

Sigmund Freud (1856 - 1965), rakouský psychiatr a psychoanalytik, napsal poslední práci v 83 letech.

Albert Schweitzer (1875 - 1965), lékař, hudebník, myslitel, spisovatel, zemřel v 86 letech. Do posledních dnů svého života byl veřejně činný.

George Bernard Shaw (1856 - 1950), známý britský dramatik, napsal svou poslední divadelní hru, když mu bylo 80 let. Zemřel ve věku 94 let.

*Tizian (1476 - 1576) namaloval "Madonu s dítětem" ve svých 95 letech a bylo mu 99 roků, když dokončil Pietu.*

*Giuseppe Verdimu (1813 - 1901), italskému skladateli, bylo 74 let, když složil operu Othello a v 80 letech dotvořil operu Falstaff.*

*Francois-Marie Voltaire (1694 - 1778), francouzský básník a spisovatel, zemřel v 84 letech. I ve vysokém věku neochabl jeho odpor proti absolutismu.“ (Gregor, 1998, s. 45)*

## **2.2 Společenská podpora**

*„V předmoderních společnostech "důchod" jako nový sociální status opravňující k příjmům z veřejných financí neexistoval. Lidé pracovali, dokud byli práce schopní nebo dokud nezemřeli. První zákonem nařízený důchodový věk byl ustanoven bismarkovským systémem starobních a invalidních penzí v roce 1889, a to na hranici 70 let, tedy limitu, kterého se jen málokdo v té době dožíval.“ (Vidovičová, 2008, s. 175)*

Později se věk odchodu do důchodu snižoval až na 60 let, nyní se doba odchodu opět prodlužuje. V současné době tvoří osoby s nárokem na starobní důchod zhruba pětinu všech obyvatel.

### **Zákon o důchodovém pojištění**

Právním předpisem, který se zabývá mimo jiné seniory je zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“), i když v něm není o seniorech ani zmínka. Hovoří se pouze o důchodcích, důchodech a důchodovém věku. V tomto zákoně je dle současné právní úpravy stanovena věková hranice pro odchod do důchodu (tzv. důchodový věk) vcelku jasně:

- u pojištěnce narozeného před rokem 1936 je důchodový věk u mužů stanoven dnem, kdy dovrší 60 let, a u žen je stanovena minimální hranice odchodu do starobního důchodu 53 let, a dále se věková hranice odvíjí od počtu vychovaných dětí;

- u pojištěnců narozených v období let 1936 až 1977 se důchodový věk stanoví podle přílohy k tomuto zákonu. Stanoví-li se důchodový věk s přičtením kalendářních měsíců, považuje se za důchodový věk věk dosažený v posledním přičteném kalendářním měsíci v den, který se číslem shoduje se dnem narození pojištěnce;



- u pojištěnců narozených po roce 1977 se důchodový věk stanoví tak, že se k věku 67 let přičte takový počet kalendářních měsíců, který odpovídá dvojnásobku rozdílu mezi rokem narození pojištěnce a rokem 1977.

### **Senior a společnost**

*"Stáří přináší změny i ve společenském životě. Odchodem do důchodu dochází ke ztrátě pracovních rolí, které často poskytovaly uznaný sociální statut a vlastní hodnotu. Seniori často zažijí důchod jako sérii ztrát, ztrátu pravidelné činnosti, ztrátu nebo redukci příjmu, ztrátu prestiže a ztrátu sociální sítě." (Tošnerová, 2009, s. 10)*

Postavení seniora ve společnosti nemusí být pouze negativní. Klady seniorů jsou jejich dovednosti, zkušenosti, rady, které vyzískali v průběhu celého svého dlouhého života. Z povahových vlastností může stáří přinášet humor, moudrost, shovívavost, způsobilost vidět okolní svět do hloubky. Seniori jsou garantem tradičních hodnot ve společnosti, mohou být emocionální oporou a díky vědomostem a přebohatým zkušenostem, mohou být staří prospěšní mladším. V každém věku lze něco získat, rozvíjet se.

### **Způsob odchodu do důchodu**

Sýkorová uvádí, že „seniori se snaží být aktivní, soběstační a nezávislí co nejdéle, avšak v rámci limitů daných především změnami zdravotního stavu a fyzické výkonnosti.“ (Sýkorová, 2007, s. 213)

Přesto jsou dva způsoby odchodu do důchodu. Dobrovolný a nedobrovolný (většinou předčasný). Ačkoliv v konečném výsledku to vyjde nastejno, pro seniora, kterého se odchod do důchodu týká, nebetyčný rozdíl. Současná populace seniorů nebyla na propouštění zvyklá a takový odchod je pro ně traumatizující.

### **Odchod dobrovolný**

Pokud na odpočinek odchází zdravý senior, ten se už dopředu na odchod připravuje, přemýšlí o aktivitách, kterými si bude vyplňovat volný čas, plánuje, co ještě všechno bude muset udělat, co při zaměstnání nestihl.

Někteří seniori se na důchod dokonce těší. Jsou to většinou lidé, kteří manuálně pracují, a současná fyzická zátěž už je velmi zmáhá. Ti někdy i dobrovolně odcházejí do předčasného důchodu.

### **Odchod nedobrovolný**

Jiný postoj k odchodu do důchodu zaujme člověk aktivně činný a zdravý, který je nucen odejít do důchodu (ať už z důvodu zrušení jeho pracovního místa nebo se na jeho místo tlačí někdo jiný apod.). U toho pak nastává velký problém. Je schopen pracovat, ale nikdo ho už nepotřebuje. Je starý, cítí se odstrčený, zneuznaný.

V tomto případě hraje velký vliv zázemí důchodce. Ideálním stavem je dobře fungující rodina nebo dobří přátelé. Jejich úkolem je pomoci seniorovi přehodnotit životní program, pomoci mu najít nové uplatnění v životě, umožnit mu věnovat se jeho koníčkům. Všechno vyžaduje čas a seniorovi se nakonec s pomocí okolí podaří přehodnotit životní priority. Proto, jak už bylo řečeno dříve, by se každý aktivní jedinec střední generace měl před vstupem do věku seniorského na tuto situaci připravovat a vytvořit si podmínky pro snadnější odchod do důchodu.

*„Současný EY 2012 (Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity) zdůrazňuje i to, že by senioři neměli být vyháněni z trhu práce, jsou-li schopni a ochotni dál pracovat. Jejich ekonomická činnost je totiž přínosná v mnoha směrech: vytváří nové hodnoty, finančně nezatěžuje napjatý důchodový systém, zvyšuje životní úroveň jednotlivců, upevňuje mezigenerační vztahy a posiluje jejich vlastní zdraví.“* (Haškovcová, 2012, s. 24)

### **Odchod se zdravotním problémem**

Další kategorií jsou senioři se zdravotními problémy. Tento okruh problémů je tak rozsáhlý, že se zmíním jenom okrajově. Mezi „choroby stáří“ se počítají podle Kalvacha zejména ateroskleróza (zvláště ischemická onemocnění mozku a ischemická choroba srdeční), hypertenze, osteoartróza, osteoporóza, plicní rozedma, kornatění tepen, nemoci očí, Parkinsonova nemoc, Alzheimerova choroba a jiné formy demence. (Kalvach, 1997, s. 53)

Zgola uvádí k Alzheimerově chorobě: *„Něco dělat“ je pro většinu lidí synonymem slov "být naživu". Absolutní většina lidí pokračuje v činnosti, kterou si vybrali, a to tak dlouho, dokud nezemřou. Tragédie Alzheimerovy nemoci spočívá v tom, že zbaví živého člověka schopnosti něco dělat o mnoho let dřív, než je na to jeho tělo připraveno.“* (Zgola, 2003, s. 148)

S některými chorobami se důchodce s pomocí lékaře potýká sám, u jiných je plně odkázán na pomoc okolí. To je potom neradostné stáří. Buď je tento nemohoucí senior umístěn do nějakého zařízení, nebo se o něho postará rodina.

### **Služby bezmocným seniorům**

*Dle Haškovcové „...se v České republice každý 13 občan starší 65 let nachází pod oficiální hranicí chudoby a cca 2/3 seniorů mají nižší než průměrný důchod, rozvíjí se též koncept domovů, které mají i jim zajistit slušné a finančně dostupné bydlení, projeví-li o ně zájem. Lze předpokládat, že zatím nízký počet těchto domovů v budoucnosti vzroste.“*  
(Haškovcová, 2012, s. 72)

Senioři mohou patřit i do skupiny osob ohrožených sociálním vyloučením, ztrátou bydlení. I proto se na ně z pohledu MPSV<sup>2</sup> hledí jako na osoby ohrožené, kterých se týká návrh ministerstva o systému dostupného bydlení. Proč se na ně pohlíží jako na ohrožené? Změna systému placení nájemného, kdy měli senioři třeba větší byt, z důvodu rigidity se nechtěli stěhovat, vzhledem k deregulaci nájemného se dostali do dluhové pasti a možná i vlivem výše důchodu a neúměrně vysokého nájemného může dojít ke ztrátě bydlení. Sociální práce u této kategorie osob neprobíhá tak, jak by měla. Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020. (<http://www.mpsv.cz/files/clanky/16893/bezdomovectvi.pdf> ze dne 5. 1. 2015)

Dle zákona o sociálních službách mohou seniorům v těžké životní situaci pomáhat různé instituce, které jim poskytují odborné sociální poradenství v poradnách pro seniory a další služby, které mohou být buď ambulantního charakteru, nebo popřípadě terénní služby poskytované osobám v důchodovém věku. Dále v domovech pro seniory poskytují pobytové služby těm potřebným, kteří mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby. K základním činnostem v péči o tyto osoby patří poskytnutí ubytování, poskytnutí stravy a pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, aktivizační činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Ale toto vše se už točí kolem institucionální nebo

---

<sup>2</sup> Ministerstvo práce a sociálních věcí

ústavní péče o lidi v důchodovém věku, mezi nimiž jsou dalšími vyhledávanými zařízeními např. domovinka, denní centrum, denní stacionář, domovy pro nízkopříjmové občany, domovy s pečovatelskou službou, léčebny dlouhodobě nemocných, domovy se zvláštním režimem, osobní asistence, tísňová péče....

Mezi další sociální služby může patřit telefonická krizová linka (třeba pod hlavičkou organizace Života 90).

### **Pomoc státu**

V kontextu stárnutí je doposud nejčastěji diskutovaným tématem nárůst nákladů na sociální zabezpečení. Příčiny demografického stárnutí populace mají za následek zvyšující se počet lidí v seniorském věku, prodlužuje se doba čerpání důchodů. Současná ekonomicky činná generace má tedy hodně práce, aby neproduktivní část populace uživila. Důchodová, resp. seniorská otázka se může pro současné politiky jevit jako velice nevděčné téma, které znamená nemalé výdaje a příliš velkou zátěž pro veřejný rozpočet. Zvláště poté, co byly předchozími vládami „vytunelovány“ důchodové finanční rezervy (mimochodem naspořené současnou generací seniorů) a „odkloněny“ k zajištění jiných finančních transakcí. Senioři si zaslouží plnou podporu společnosti, neboť celý život pracovali pro její blahobyt a nyní mají nárok sbírat plody svého produktivního života.

*„Lidé, kteří reprezentují ekonomicky úspěšnou a mladší část populace, hovoří o tom, že dříve narozeným „dávají“ důchody, aniž dopovědí, že starobní důchod je část platu, vyplacený později. Nevhodná argumentace se také týká zdůrazňování faktu, že občané nad 60 let spotřebovávají 35 - 40 % veškerých nákladů na zdravotní péči, aniž by dodali, že každý občan platí zdravotní pojištění, které spotřebovává teprve tehdy, kdy zdravotní péči potřebuje, tedy především ve stáří.“* (Haškovcová, 2002, s. 26).

### **Domácí péče**

Pokud se rodina rozhodne pečovat o nesoběstačného seniora, musí počítat s velkým omezením. Zpravidla se musí řešit bytová otázka. V dnešních malých bytech se těžko zajišťuje soukromí nemohoucího jedince. Pak některý ze členů domácnosti, většinou to bývá žena, musí opustit zaměstnání, což znamená značný finanční dopad na rodinný rozpočet. Tíživě se nesou i materiální nároky. Těžko se členové rodiny s tímto problémem vypořádávají i po emocionální stránce. Rodina pocítuje, že nemá čas na svoje aktivity a musí je omezit, nemohou odjet na dovolenou a pokud ano, tak pracně shánět za sebe náhradu. Ideálně se tento problém řeší v mnohočetné rodině, kdy může zaskočit někdo

z blízké rodiny. Vzhledem ke skutečnosti, že mnohočetných rodin v současné době mnoho není, lze využít odlehčovací služby dle zákona o sociálních službách. Na druhou stranu, pokud senior se svým důchodem přinese do domácnosti vlivem svého zdravotního postižení i příspěvek na péči, může v součtu tato částka částečně kompenzovat ušlý zisk. Některé rodiny této situace mnohdy zneužívají. Snahou státu je co největší minimalizování institucionální péče, a pokud to jde, aby senior mohl trávit co nejvíce času v kruhu rodinném. Prvořadým úkolem sociální politiky státu by mělo být, aby se pečující rodině o nemohoucího seniora od této společnosti dostalo odpovídající podpory.

### 2.3 Finanční zabezpečení

Odchodem do důchodu se senioři stávají ekonomicky neproduktivní, tudíž společnosti se stávají přítěží, jsou nevykonní a odčerpávají značné ekonomické zdroje. Jsou příliš velkou zátěží pro veřejný rozpočet.

Vidovičová uvádí že: aby stát toto mohl obhájit před veřejností, představuje stáří jako vysoce nákladnou, sociálně - ekonomickou položku. S využitím médií je tento stav medializován jako jedinečná hrozba pro veřejný rozpočet. V seniorech to vyvolává stres. Ti se potom zpětně obracejí na stát, od kterého očekávají úlevu. Mezi mladou generací to pak vytváří pocit, že značné finanční prostředky ve formě důchodů by měly být raději poskytovány mladším rodinám. (Vidovičová, 2008, s. 29)

Plně souhlasím s Giddensem, že důchodová problematika však přesahuje otázky typu, kdo by měl platit, do jaké výše a z jakých zdrojů. Hledání odpovědi by mělo probíhat spolu s úvahami, co je stáří a jak celkové společenské změny ovlivňují postavení starých lidí. (Giddens, 2001, s. 103)

Z finančního hlediska (z důvodu nízkých příjmů) je možné seniorům poskytnout dávky pomoci v hmotné nouzi či státní sociální podpory (jako je příspěvek na bydlení a doplatek na bydlení). Z důvodu zdravotního postižení příspěvek na péči nebo dávky pro osoby se zdravotním postižením.

Někteří senioři pociťují žádost o sociální pomoc jako své selhání, ostudu, i když by měli na takovou pomoc od státu ze zákona oprávněný nárok.

### Věkové hranice seniorů

I různé instituce se angažují v některých projektech na podporu seniorů. A tyto organizace přistupují k věku seniorů různě, o čem může vypovídat níže uvedený přehled...

Důkazem může být projekt běžící v několika krajích republiky, jenž má seniorům vylepšit podzim života, který by mohli ještě prožít s elánem a životní vitalitou. Projekt Senior pasy je zaměřen na podporu lidí v předseniorském a seniorském věku. Držitelem senior pasu mohou být osoby od 55 let s trvalým bydlištěm na území České republiky. Samozřejmě, že tento věk je stanoven s ohledem na možnosti občanů a využitelnost průkazu k nabízeným slevám. Možnostmi občanů můžeme předpokládat třeba zdravotní, využitelností slev se myslí poskytnuté slevy při cestování, při zakoupení léků ve své lékárně, nebo využití služeb nejbližší oční optiky v okolí. Díky tomu je možné získat své oblíbené zboží nebo služby levněji.

Další věkovou hranicí pro seniory může být většinou 70 let, kdy mohou být poskytnuty slevy na jízdném v hromadné dopravě, popř. od přiznání důchodu.

Někteří podnikatelé využívají ke zvýšení prodeje různé reklamní akce, při kterých třeba oční optika nabízí slevy na brýle v procentech podle výše věku seniora.

Různé cestovní kanceláře v rámci evropských projektů chtějí dotovanými programy více zpřístupnit pro seniory starších 55 let aktivní dovolenou.

Příspěvkové organizace ministerstva kultury nabízejí až o 25% snížené vstupné na exkurze do muzeí, galerií, na návštěvy památníků, hradů a zámků, koncertů, které platí pro seniory zpravidla nad 65 let věku. Pro seniory 65+ nabízí Národní divadlo až 50% slevu, když nárok na ni doloží věrohodným prokázáním svého věku.

Soukromí telefonní operátoři poskytují snížené tarify na volání seniorů a bonusové programy pro seniory od 60 let. A dobrá zpráva přišla v roce 2014 pro pracující důchodce s přiznaným starobním důchodem rozhodnutím Ústavního soudu, které jim vrací slevu na dani poplatníka.

O tom, že ve společnosti panuje rozkol ve stanovení seniorského věku (otázka č. 8. dotazníku – od kolika let považujete osobu za seniora), resp. kdy podle současné střední generace výdělečně činných nastává stáří (otázka č. 9 – myslíte si, že stáří nastává tehdy, když člověk) vypovídají i výsledky provedeného výzkumu uvedené v praktické části této práce.

Ze zprávy z empirického výzkumu o Seniorech a sociálních opatřeních v oblasti stárnutí z pohledu české veřejnosti Vidovičové a Rabušice z roku 2003 vyplývá, že podle názoru českých respondentů při vnímání člověka jako starého, byl nejčastěji volen fyzický zdravotní stav, následován věkem, ztrátou duševní svěžesti a ztrátou autonomie. Toto pořadí důvodů poměrně spolehlivě naznačuje, že v Česku je starý především ten, kdo jako starý vypadá a kdo není v dobrém zdravotním stavu. Zajímavé je, že odchod do důchodu se objevil jako důvod vnímat člověka jako starého celkově v pouhých 17 % případů zkoumaného vzorku. Naznačuje snad tato skutečnost, že odchod do důchodu není ve vědomí české veřejnosti spojován s konceptem „stáří“? (Vidovičová, Rabušic, 2003)

### **Ztráta soběstačnosti**

Stát však není jediný, který se bude muset vyrovnávat s racionalizací nákladů. Jsou to i sami senioři. Dnes mají podle svého vyjádření domácnosti důchodců velké problémy s pokrytím výdajů na bydlení, léky a zdravotní péči i na nákup potravin.

A čeho se senioři obzvláště bojí, je ztráta soběstačnosti. Lidé se bojí stát se závislými, ať už fyzicky nebo finančně. Otázky, které si budoucí důchodci kladou, nejsou rozhodně zbytečné. Jsou to otázky jako „Bude mít naše generace alespoň trochu slušnou penzi, abychom nemuseli žebrot či být odkázáni na milodary jiných?“ nebo „Celý život poctivě pracuji, tak proč bych neměl brát takový důchod, abych byl slušně zabezpečen, co s těmi penězi stát dělá?“

Je víc než jasné, že reforma důchodového systému je nezbytná, dá se říci, že i kdyby byla realizována hned dnes, tak je stejně pro některé věkové skupiny našeho obyvatelstva již pozdě.

Přesto Rabušic v roce 1998 v Sociologickém časopise „*Jsou čeští senioři chudí?*“ uvádí: „*Všechny indikátory naznačují, že z hlediska objektivních ukazatelů na tom nejsou čeští senioři ve srovnání s normální českou populací nijak dramaticky špatně. Jediným jasným a zřetelným rozdílem ve srovnání s ekonomicky aktivní populací je úroveň příjmů. Tento rozdíl bude ovšem vypadat méně hrozivě, když vezmeme v úvahu celkové materiální zajištění domácností důchodců a opět si zopakujeme, že senioři jsou skupinou, která již nemusí dělat žádné větší investice a že i úroveň spotřeby je celkově nižší. Americké odhady dokonce tvrdí, že senioři potřebují, ve srovnání s neseniory, menší příjem k tomu, aby si udrželi srovnatelnou životní úroveň.*“ (Rabušic, 1998, s. 311)

S názory Rabušice se dá v mnohém souhlasit, ale na druhou stranu se skutečně někde bydlet musí, nájem musíte z něčeho platit, televize s ledničkou se také mohou pokazit, ať jste mladý nebo starý, a jíst se musí stále a tak dále....

### **Právní předpisy**

Pomoc státu vyplývá i z mnoha právních předpisů. Například se jedná o tyto normativní právní akty:

Zákon č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění

Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě

Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádí zákon o sociálních službách

Veškeré právní normy jsou ve znění pozdějších předpisů.



### 3 AGEISMUS

První česká sociologická definice zní:

*„Ageismus – neboli věková diskriminace je ideologie založená na sdíleném přesvědčení o kvalitativní nerovnosti jednotlivých fází lidského životního cyklu. Projevuje se skrze proces systematické, symbolické i reálné stereotypizace a diskriminace osob a skupin na základě jejich chronologického věku a/nebo na jejich příslušnosti k určité generaci/kohortě.“*  
(Vidovičová, 2008, s. 113)

*„Na staré lidi se pohlíží jako na slabé, neužitečné, závislé. Projevuje se určitá tendence vylučovat je ze společenského života a v podstatě již nic od nich neočekávat.“* (Gregorová, Galvas, 2000, s. 133)

#### 3.1 Kvalifikace ageismu

Ageismus je nejčastěji definován jako diskriminace starých lidí, skutečnost je však často složitější. Protože věk nás obklopuje všude, čelíme riziku věkové diskriminace v „každém věku“. Ageismus (age-anglicky věk) je klasifikován jako vyřazování starších osob z aktivit a činností, na které je požadována zvýšená pozornost nebo vysoká odpovědnost pod dojmem, že nebudou schopni adekvátně jednat, či se kvalifikovaně rozhodovat. To vše může být způsobeno pocitem, že stáří je nemoc, která se nedá léčit, respektive, že starší lidé již na mnoho věcí prostě nestačí.

Kvalifikace ageismu podle Vidovičové: Dílčí rozdělování ageismu podle různých projevů:

- Adultismus – zvýhodňování dospělých oproti dětem
- Jeunismus – zvýhodňování mladých oproti starým
- Adultocentrismus – přehnaný egocentrismus dospělých
- Adultokracie – dominantní sociální pozice dospělých proti nedospělým
- Gerontokracie – forma vlády významně starších, než je zbytek dospělé populace
- Chronocentrismus – přesvědčení, že určitý stav vývoje lidstva je nadřazený předchozím etapám – časům
- Pedofobie – strach z dětí a nemluvnat
- Efebiofobie – strach z mládí
- Gerontofobie – strach ze stáří a starých lidí. (Vidovičová, 2008, s. 112)

Dnešní populace stárne – toto téma je v současné době velice aktuální, a nejen v naší republice, ale v celém vyspělém světě. Podoba společnosti a věkového zastoupení obyvatel se výrazně mění, což nevyhnutelně přináší změny. Nejčastěji skloňované jsou změny ekonomické, ale neméně důležité jsou změny sociální (a sociálního klimatu společnosti). Proto je narůstání diskriminace starších lidí z důvodu panujících předsudků téma, které je potřeba řešit. Takovými předsudky mohou být stereotypy: všichni staří lidé jsou senilní, nevykonní, nemocní, staromódní, konzervativní, neflexibilní, neustále si stěžující atp. Podobných mýtů je však mnohem více a bohužel se s nimi mnoho lidí (většinou mladší generace) ztotožňuje, což vede k nahlížení na seniory jako na ty „jiné“ a není možné se s nimi tak snadno identifikovat. Jistou úlohu může hrát i dnešní tzv. výkonová společnost, která oceňuje jednotlivce vzhledem ke svému výkonu či užitečnosti a tudíž může seniory dle tohoto hodnocení odsouvat na okraj svého zájmu.

### **Podnikání se stářím**

V posledních letech se v České republice rozmohlo podnikání „se stářím“. Vznikají různé ubytovací prostory s nabídkou nejrůznějších sociálních služeb, přičemž nesplňují technické ani personální standardy, jež vyžaduje současná legislativa. Staří lidé a zdravotně postižení žijí v těchto zařízeních v nedůstojných podmínkách bez slibované péče a státní příspěvky na péči jsou v rámci této „služby“ často zneužívány.

Senioři jsou v těchto zařízeních často vystavováni špatnému zacházení, které obecně řečeno nerespektuje lidskou důstojnost. V extrémní poloze může mít podobu mučení, krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání, v nižší intenzitě formu neúcty k člověku a jeho právům. V zařízeních poskytujících sociální péči může mít špatné zacházení také podobu nerespektování práva na soukromí, práva na rodinný život, na spoluúčast při spolurozhodování o vlastním životě.

Registrované zařízení, aby získalo oprávnění k poskytování sociálních služeb, musí splnit zákonem stanovené požadavky: personál musí splňovat kvalifikační předpoklady, doložit odbornost a bezúhonnost, krajský úřad zkoumá zajištění materiálních a technických podmínek. Při poskytování sociálních služeb musí zařízení respektovat řadu povinností stanovených zákonem a podléhá státní kontrole v podobě inspekce poskytování sociálních služeb. Provozování této činnosti bez oprávnění představuje správní delikt, za který může být dle zákona o sociálních službách uložena pokuta až do výše 1.000 000 Kč. Přesto se najdou jedinci, kteří z neznalosti nebo záměrně tyto služby poskytují právě bez potřebné

registrace. Jsou to lidé bez morálky, kterým bylo svěřeno opatrovnictví nad ohroženými osobami. Problémy činí i špatná vymahatelnost práva, což opět potvrzuje potřebnost morálního apelu ve společnosti.

Ministerstvo práce a sociálních věcí vydalo ve snaze ochránit občany České republiky před zneužitím Desatero pro seniory i pro jejich rodinné příslušníky. Zde může každý najít odpovědi na otázky při hledání vhodného zařízení sociální péče pro sebe nebo svého blízkého v seniorském věku.

### 3.2 Příčiny věkové diskriminace

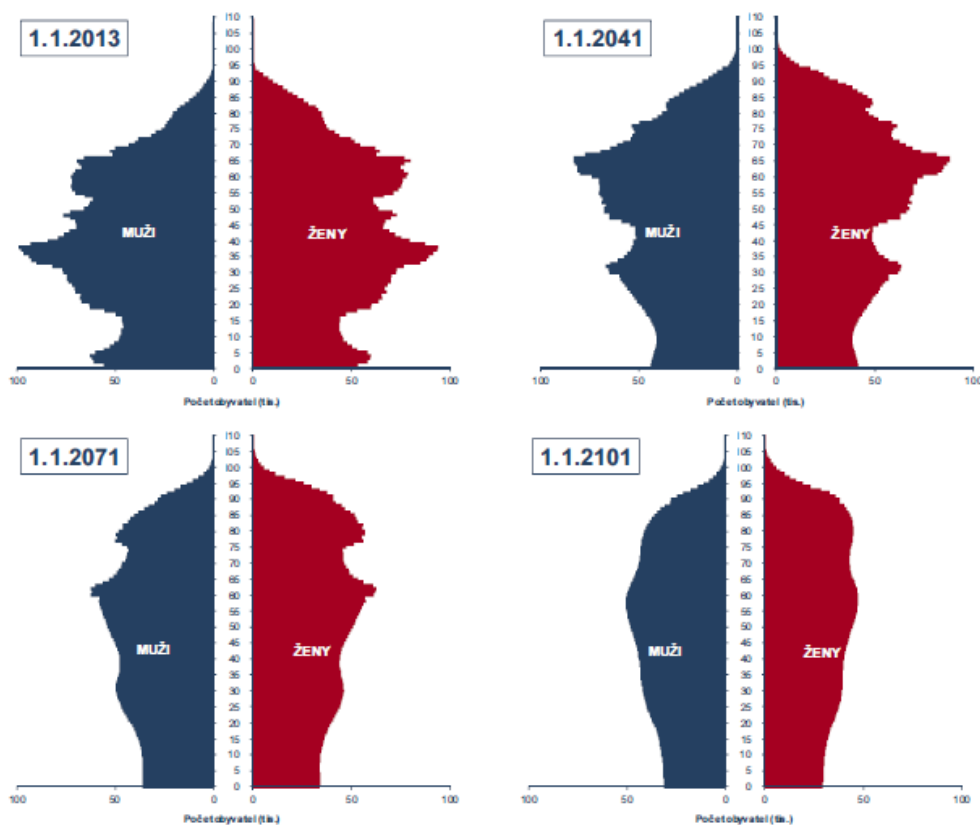
Příčin věkové diskriminace je dle Vidovičové několik. V první řadě je to demografický vývoj – společnost stárne. Další příčinou je ekonomicko-společenská situace – vysoká nezaměstnanost, lidé nemají práci, mladí dávají vinu starším, že jim zabírají místa. Neexistuje žádná strategie pro zaměstnávání starších osob. Pokud senior přijde o práci, má malou naději, že by ještě nějakou sehnal. Potom jsou to různé mýty spojené se stářím (automaticky nižší výkonost a flexibilita, neschopnost práce s výpočetní technikou a další). Prosazuje se kult mládí. Starší člověk je diskriminován v pracovních vztazích. (Vidovičová, 2011)

Věková diskriminace se v pracovním kontextu může projevovat v následujících situacích:

- výběr zaměstnanců – apriorní upřednostňování těch mladších
- využití schopností zaměstnance – automaticky se většinou předpokládá, že starší člověk nechce svoje schopnosti dále rozvíjet, a proto mu tyto možnosti nejsou vůbec nabízeny
- přístup k informacím – mylný předpoklad, že starší lidé se už o informace nezajímají a chtějí už jen „svůj klid“
- zvyšování kvalifikace a možnosti povýšení – často se hledají zástupné důvody pro to, proč se tyto možnosti nabízejí mladším
- odměňování – nově nastupující mladí zaměstnanci někdy mívají vyšší platy než jejich služebně starší kolegové
- situace při propouštění – pokud je třeba propouštět při redukcii pracovních míst, automaticky se začíná těmi nejstaršími zaměstnanci. (Štorová, Fukan, 2012)

### 3.3 Demografická panika

Je známo, že se lidé dříve nedoživali tak pozeňnaného věku jako dnes, tudíž jich ani nebylo tolik jako dnes. S tím, jak se vyvíjejí poznatky v medicíně a celkově se dosahuje značného pokroku ve zdravotnictví, přichází ruku v ruce i dlouhověkost současné generace seniorů. Dle výsledků střední varianty Projekce obyvatelstva České republiky z roku 2013 Českého statistického úřadu bude mít v roce 2101 Česká republika 7,68 mil. obyvatel. Téměř třetinu z tohoto počtu budou tvořit osoby starší 65 let. Průměrný věk se přiblíží hranici 50 let, naděje dožití se zvýší na 91 let u žen a necelých 87 let u mužů. Přirozený přírůstek posledních let je neudržitelný, počet obyvatel se začne snižovat (mohl by být nižší až o 42 %), obyvatelstvo České republiky výrazně zestárne (1/3 obyvatel bude starší 65 let), stárnutí nezabrání ani masivnější migrace. Poměr produktivní a neproduktivní složky populace může zmírnit posun věkové hranice odchodu do důchodu.



Obr. 1. Proměny „stromu života“ (Zdroj: ČSÚ)

V dnešní uspěchané době, kdy mladí nemají čas na staré, kdy odlišný životní styl vyřazuje seniory z dění společnosti, začínáme opět apelovat na rodinu, její sociální soudržnost, snažíme se učit mladé lidi projevovat city, nacházet mezigenerační vazby. Už dávno

v Desateru Božích přikázání bylo řečeno: Cti otce svého i matku svou! Já myslím, že musíme k tomu přidat: A měj úctu k duši svého dítěte! Pamatuj na generace budoucí! To byla slova T. G. Masaryka z roku 1901.

Ke stupňování problému věkové diferenciaci přispívá dle Vidovičové fenomén demografické paniky, kterého jsme v současnosti často svědkem. Tato panika se zejména v mediálním diskurzu vyznačuje katastrofickými scénáři úpadku společnosti na pozadí demografického stárnutí populace. Lidé bez hlubší diskuse ztotožňují míru blahobytu země s věkovým složením obyvatel. (<http://www.novinky.cz/ekonomika/198755-ctvrtina-mladych-chape-seniory-jako-pritez-ktera-jim-bere-penize.html> ze dne 16. 12. 2014)

Druhá polovina tohoto století bude patřit seniorům. „Prodlužování délky života a současně nižší počet narozených dětí bude mít za následek výrazné zvýšení podílu osob starších 65 let v populaci. V roce 2060 vystoupá jejich podíl až na 34 % ze všech obyvatel České republiky. V absolutním vyjádření se bude jednat o 3,2 milionu seniorů. Tento vývoj je z demografického hlediska naprosto přirozený a nijak se neliší od vývoje v zemích západní nebo severní Evropy.“ ([http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/publ/310035-14-n\\_2014](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/publ/310035-14-n_2014) ze dne 23. 07. 2014)

Příčin toho, že řada expertů začíná na určitou mezigenerační nevraživost poukazovat jako na závažný problém Česka, je řada. Jednou z nich je například chování části mladší generace. Pro řadu mladých lidí představují senioři spíše ekonomickou zátěž a zdroj problémů, který jim odčerpává peníze, které jim podle jejich názoru patří. Nezůstává ale jen u názorů. Podle sociologů jde spíše o to, že někteří mladí lidé si svoji životní frustraci vybijí na seniorech, na které má vztek. Za seniory přitom považuje mladá generace už lidi po čtyřicítce. Bez viny nejsou ani politici, kteří ve snaze prosadit důchodovou reformu hovoří o stáří a stárnutí společnosti jako o ekonomické zátěži. Zdůrazňují, že mladí budou muset platit vysoké daně na starší spoluobčany atd. (<http://www.novinky.cz/ekonomika/198755-ctvrtina-mladych-chape-seniory-jako-pritez-ktera-jim-bere-penize.html> ze dne 16. 12. 2014)

Důvod, proč je obtížné problém určitým způsobem vědecky zpracovat může být v tom, že se jedná o ryze individuální pohled každého jednotlivce, na způsobu výchovy, zdravotním a psychickém stavu jedince a v neposlední řadě třeba na sociálním statusu, nebo naladění společnosti....

Diskriminace seniorů je problém současné společnosti.

## **II. PRAKTICKÁ ČÁST**

## 4 VÝZKUM ZAMĚŘENÝ NA PROBLEMATIKU ŽIVOTA SENIORŮ V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI

V empirické části byla zpracována získaná data na základě realizovaného kvantitativního výzkumu pomocí dotazníkové metody. Analýza zjištěných dat byla použita k vyvrácení či ověření hypotéz.

Dle Dismana kvantitativní výzkum nabízí hodně užitečné informace. Je schopen říci, jak zobecnitelné jsou jeho výsledky, je schopen potvrdit nebo vyvrátit naše hypotézy, spočítat, jaká je pravděpodobnost, že se mýlíme. (Disman, 2002, s. 285)

Konec konců výsledkem metod při kvantitativním výzkumu jsou pouze neosobní tvrdá čísla, která je možné sčítat, vyjadřovat v procentech, vypočítat jejich aritmetický průměr atd. (Radvan, Vavřík, 2012, s. 22)

Ale cena, kterou za tyto schopnosti platíme, není nízká. Cílem kvantitativního výzkumu je testování hypotéz na základě sebraných dat. Logika kvantitativního výzkumu je deduktivní. Jen náhodně se může stát, že výsledky analýzy dat jsou neočekávané a upozorní nás na přítomnost něčeho výjimečného, co jsme nepředpokládali a co může být pro studovaný problém důležité. (Disman, 2002, s. 285 - 288)

*„Pokud není možno dokázat, že některá teorie (ke které jsme došli induktivní cestou) je pravdivá, potom nám zůstává pouze druhá možnost: pokusit se dokázat, že teorie je nepravdivá. Karl Popper (1959) v této souvislosti zavádí termín falzifikace – „zfalešnění“, vyvrácení či znehodnocení vědecké teorie.“ (Ferjenčík, 2000, s. 30)*

### 4.1 Cíle, metody výzkumu a výzkumného šetření, stanovení hypotéz

Cílem empirické části je na základě sesbíraných dat zjištění názoru střední generace na postavení a život seniorů v současné společnosti, na problematiku stáří a stárnutí.

#### **Stanovené hypotézy výzkumu:**

H1: Určení seniorského věku je závislé na věku respondentů.

H2: Seniori jsou považováni pro společnost za ekonomickou přítěž.

H3: Povinností dospělých je postarat se o své rodiče, pokud oni již nemohou sami.

H4: Postavení seniora v rámci rodiny je hodnoceno jako přínosné.

H5: Seniori jsou v současné společnosti diskriminováni.

Dle Ferjenčíka platí, ... „, , že hypotéza je nějaký specifický předpoklad, konkrétní tvrzení, které logicky vyplývá z nějakého všeobecného tvrzení. V tomto kontextu je hypotéza nejčastěji deduktivně vyvozena z teorie a slouží k ověření pravdivosti (resp. nepravdivosti) této teorie....“ *„dobrá“ hypotéza musí být formulována v podobě, v níž je testovatelná.*“ (Ferjenčík, 2000, s. 32, 33)

Gavora uvádí, že *„hypotéza je vedecký předpoklad. To znamená, že bola vyvozená z vedeckej teorie – z toho, čo je o danom probléme teoreticky spracované ... Hypotézy rozvíjajú naše poznanie tak, že potvrdzujú alebo spochybňujú istú teóriu, a tým ju pripravujú na empirické preskúmanie ... Keď hypotéza vyvráti danú teóriu, možno na základe získaných empirických zistení budovať novú teóriu (alebo modifikovať starú teóriu).*“ (Gavora, 2008, s. 63)

Ke sběru dat byla použita technika dotazníkového šetření. Dotazník bývá nejfrekventovanějším prostředkem k získávání dat ve společenských vědách. Úvodní otázky dotazníku sloužily ke zjištění obecných údajů o respondentech. Byla získána takzvaná tvrdá data, mezi něž patří pohlaví, věk, místo bydliště, rodinný stav, nejvyšší dosažené vzdělání, hlavní pracovní činnost. Druhá část výzkumné techniky odrážela postřehy dotazovaných, kde vyjadřovali své subjektivní hodnocení současné seniorské populace.

*„Samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba odpovídá písemně.*“ (Chráška, 2007, s. 163)

Za jeho značnou výhodu jsou jednoznačně považovány malé náklady, efektivní shromáždění dat a menší časová náročnost pro výzkumníka. Do jisté míry je nevýhodou malá návratnost dotazníku, pokud se nepoužijí metody k jejímu zvýšení (jako jsou odměny, upomínky, osobní doručení, vysoká záruka anonymity), anebo značné nároky na ochotu pravdivě odpovídat, data mohou být respondenty zkreslená.

*„Dotazníkové metodě bývá často oprávněně vytýkáno, že nezjišťuje to, jací respondenti (pedagogická realita) skutečně jsou, ale jen to, jak sami sebe (pedagogickou realitu) vidí, nebo chtějí, aby byli viděni.*“ (Chráška, 2007, s. 163)

*„Anonymním dotazníkem většinou získáme pravdivější údaje, na druhé straně však anonymní dotazník může svádět k neodpovědnému vyplňování, či dokonce k recesi.*“ (Chráška, 2007, s. 175)



Při sestavení dotazníku je příhodné přihlížet k tomu, aby dotazník byl dostatečně anonymní, měl minimální požadavky na časovou dotaci, oslovené něčím zaujal. Má respondentům objasnit použití a smysl získaných odpovědí. Otázky by rozhodně neměly být nesrozumitelné, sugestivní, manipulativní nebo dokonce nadbytečné. Dotazovanému by mohl být užitečný z toho pohledu, že ho může přivést k zamyšlení a úvahám, kterými se doposud zatím nikdy nezabýval. (Disman, 2002, s. 124 – 150).

Použitý dotazník se skládá z 15 otázek, které byly stanoveny na základě určených hypotéz. Pro účely této bakalářské práce byl vytvořen standardizovaný dotazník vlastní konstrukce. Otázky byly nastaveny jako uzavřené, s možností výběru ze dvou až šesti skupin odpovědí. Respondenti mohli volit pouze jedinou odpověď, která byla nejbližší jejich stanovisku. K dispozici byl jak v tištěné podobě, tak v elektronické, umístěný i na webových stránkách. Maximální doba, která se předpokládala pro vyplnění dotazníku, byla stanovena na 5 minut. Úplné znění dotazníku je uvedeno v příloze P I této práce.

Předvýzkum byl proveden u 11 osob. Odezvy dotazovaných byly kladné, doplňujícími otázkami byly odstraněny poslední rozpory. Dotazník hodnotili jako srozumitelný, přehledný, případně se dotazovali na téma práce a účel výzkumu. Překvapivě dobře reagovali respondenti střední generace i na možnost vyplňování elektronické verze dotazníku.

Dotazníkové šetření proběhlo od listopadu 2014 do ledna 2015, dle časového harmonogramu pro provedení bakalářské práce.

Výsledky byly zpracované a analyzované z pohledu sociální pedagogiky s příslušnými komentáři a současně odpovědi byly zaneseny do grafů.

## **4.2 Charakteristika výzkumného vzorku**

Výzkum byl realizován mezi zaměstnanými respondenty kraje Vysočina. U prvotního výběru spolupracujících dotázaných k této bakalářské práci se jednalo o záměrný výběr respondentů v kooperaci s metodou „sněhové koule“ (snowballing).

Největší část dotazníků byla osobně předána v papírové podobě, čímž se dosáhlo velké úspěšnosti jejich navrácení. Na dalších 60 respondentů, žijících v kraji Vysočina, jsem se obrátil elektronickou poštou a požádal je o vyplnění dotazníku. Jednalo se jednoznačně o osoby, které splňovaly rysy cílové skupiny. Tento oslovený vzorek byl současně požádán

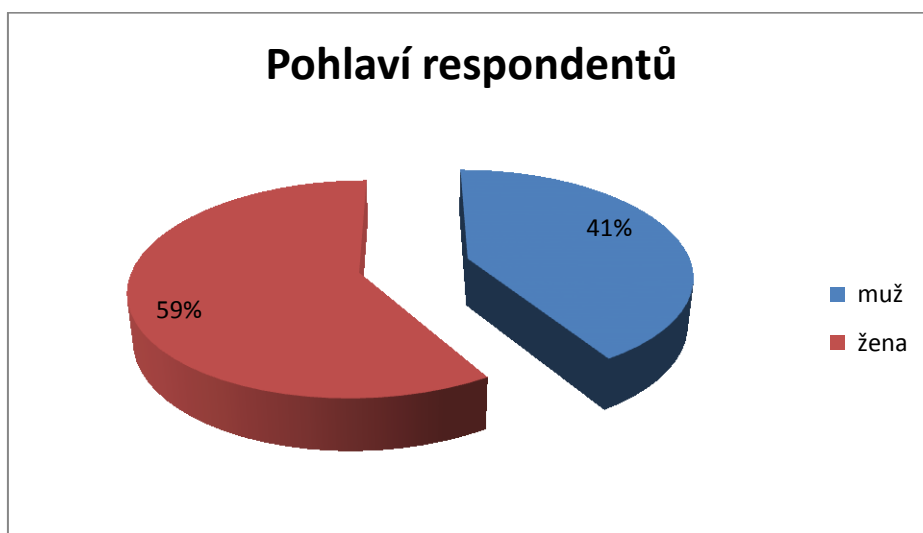
o další šíření elektronické verze odpovědního formuláře umístěného na webových stránkách. Dle použité metody snowballing nebylo možné určit procentuální návratnost. Výzkum byl ukončen po uplynutí časového intervalu stanoveného pro vyplnění dotazníku. K tomuto dni byl dosažen celkový počet respondentů 155.

Ručně vyplněné dotazníky v papírové podobě jsou uschovány u mě spolu s dalšími podklady pro vypracování této bakalářské práce.

### 4.3 Vlastní výzkum a analýza výsledků

Získané odpovědi jsou prezentovány do tabulek, kde je zachycena absolutní četnost, dále stručnými komentáři, které jsou nakonec podpořeny grafem. Typ grafu byl použit tak, aby nejlépe zobrazoval výsledky jednotlivých otázek. U barevných výsečových grafů jsou odpovědi vyjádřeny relativní četností (v %), u sloupcových grafů jsou vyjádřeny počty odpovídajících respondentů na jednotlivé možnosti otázek.

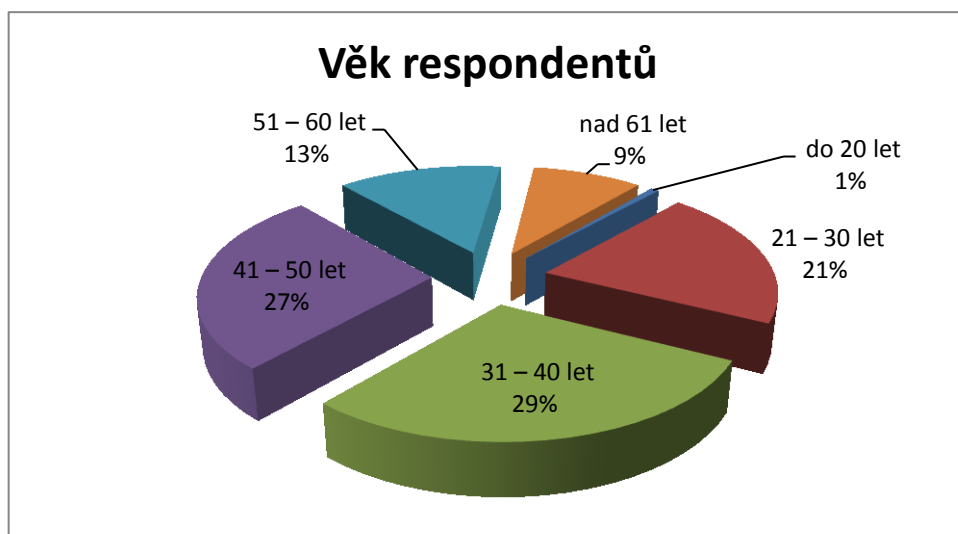
**Otázka č. 1 Vaše pohlaví** - zjišťovala pohlaví respondentů. Tohoto výzkumu se zúčastnilo celkem 155 respondentů, z tohoto počtu bylo 91 žen (59 %) a 64 mužů (41 %).



Graf č. 1 Pohlaví respondentů

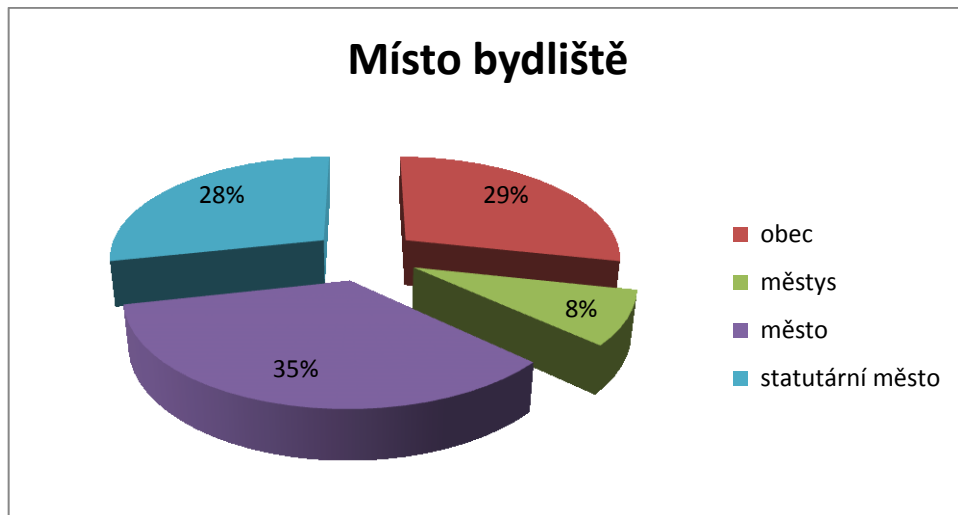
**Otázka č. 2 Váš věk** - měla za úkol zjistit věk zúčastněných osob, který v konečném důsledku vyšel takto:

do 20 let	1
21 – 30 let	32
31 – 40 let	45
41 – 50 let	42
51 – 60 let	21
nad 61 let	14



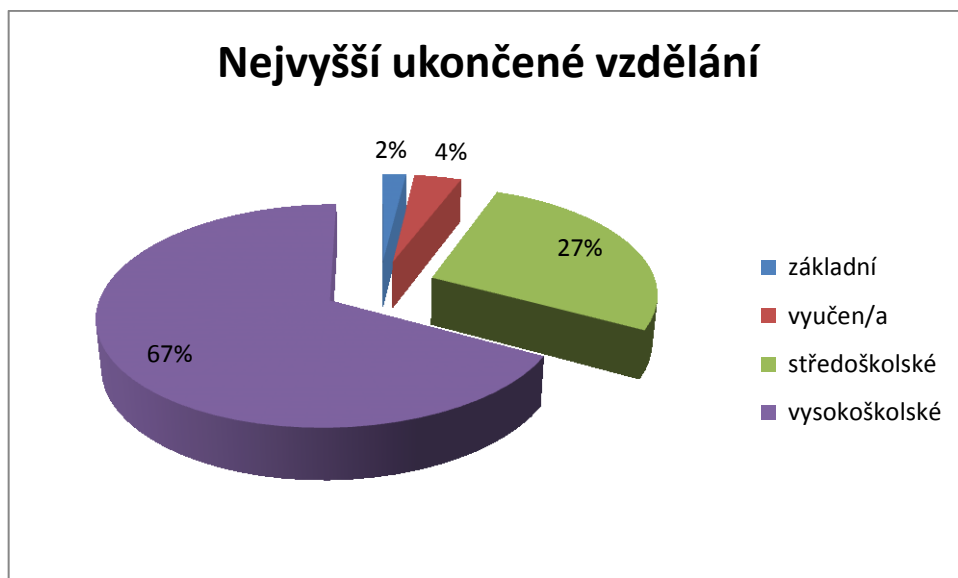
Graf č. 2 Věk respondentů

**Otázka č. 3 Místo vašeho bydliště** - reflektovala místo bydliště dle počtu trvale žijících obyvatel. Přitom rozvrstvení jednotlivých kategorií bylo: 44 dotazovaných žilo v době vyplňování dotazníku v obci I. stupně, v městysu žilo 13 osob, město obývalo 54 lidí a konečně ve statutárním městě to bylo 44.



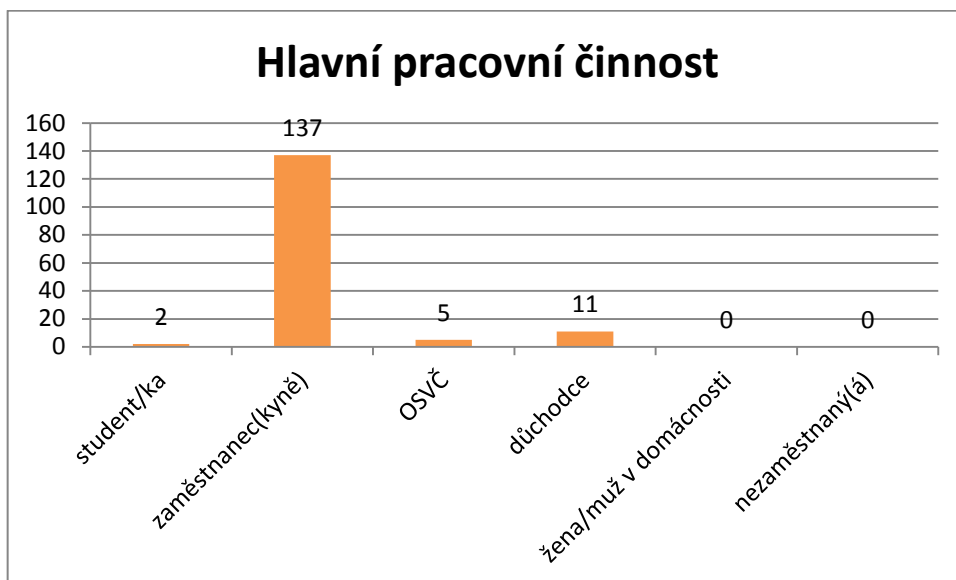
Graf č. 3 Místo bydliště respondentů

**Otázka č. 4 Jaké je vaše nejvyšší ukončené vzdělání** - byla zaměřena na zjištění nejvyššího dosaženého vzdělání, přičemž základního vzdělání dosáhla 2 % respondentů, vyučeno bylo 6 osob, středoškolského vzdělání dosáhlo 42 respondentů a vysokoškolského vzdělání 104, tedy 67 %.



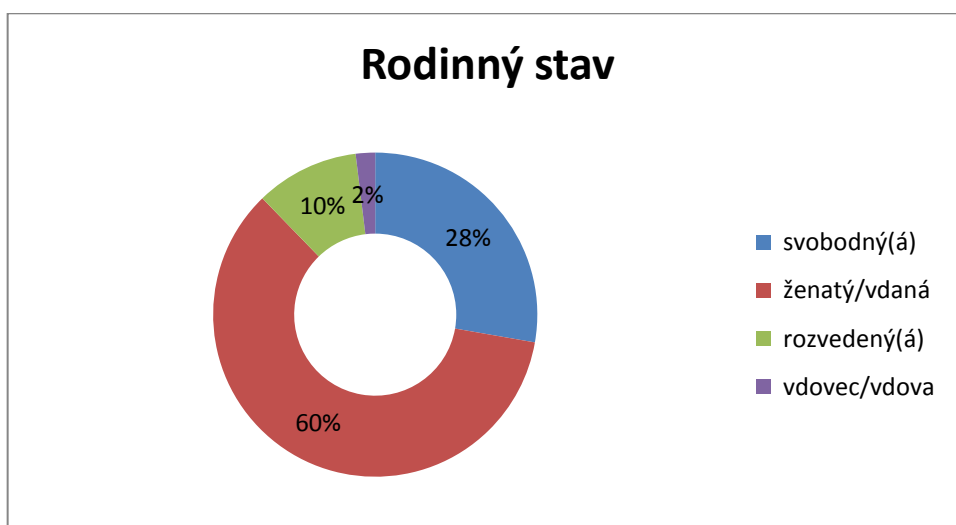
Graf č. 4 Nejvyšší ukončené vzdělání respondentů

**Otázka č. 5 Jaká je vaše hlavní pracovní činnost** - odrážela hlavní pracovní činnost, kdy nezaměstnaných a žen nebo mužů v domácnosti se neúčastnil nikdo, studenti byli pouze dva, jako důchodci odpovídalo 11 respondentů, OSVČ bylo 5 a nejvíce, tedy 137, bylo respondentů zaměstnaných.



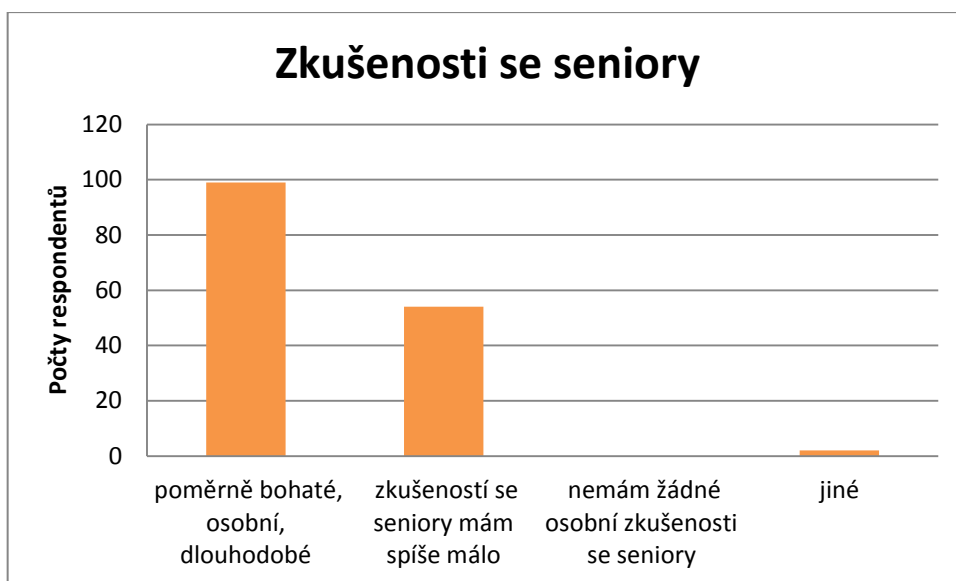
Graf č. 5 Hlavní pracovní činnost

**Otázka č. 6 Jaký je váš rodinný stav** - ukazovala na rodinný stav dotazovaných, přičemž svobodných bylo 43, ženatých nebo vdaných bylo 93, rozvedených 16 a vdov nebo vdovců 3.



Graf č. 6. Rodinný stav

**Otázka č. 7 Vaše zkušenosti se seniory jsou** - podchytila respondentovy zkušenosti se seniory, přičemž nejvíce, tedy celkem 99, jich mělo zkušenosti se seniory bohaté, osobní a dlouhodobé; spíše málo zkušeností uvedlo 54 respondentů, žádný nevedl, že nemá žádné osobní zkušenosti se seniory a nakonec dva respondenti se nenašli v žádné z nabízených variant.



Graf č. 7 Zkušenosti se seniory

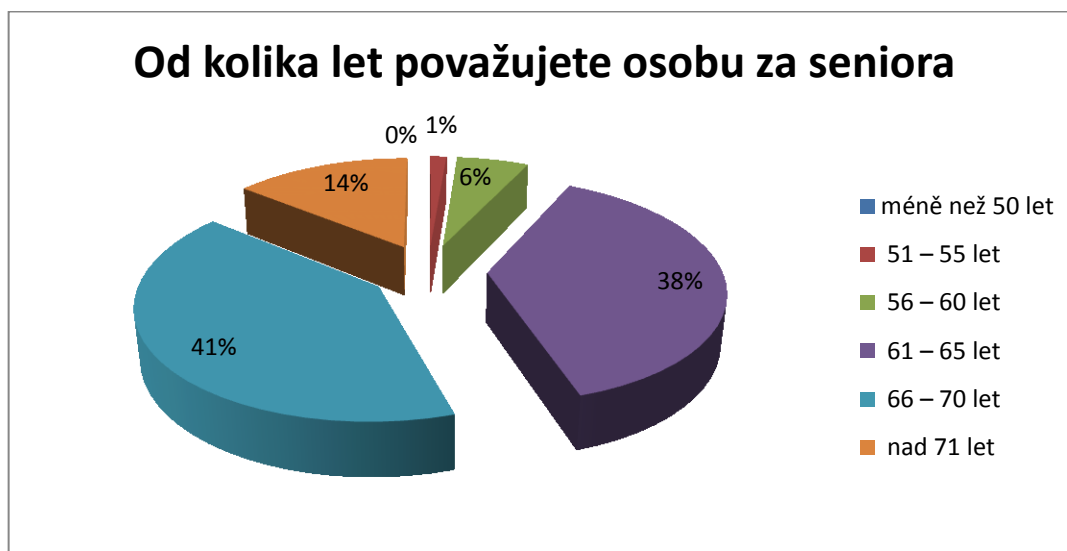
Za zajímavé u odpovědi na tuto otázku u žen vysokoškolaček lze považovat, že zkušenosti se seniory mají „poměrně bohaté, osobní, dlouhodobé“, která převažovala nad otázkou „zkušeností se seniory mám spíše málo“ (65% : 35%). Pouze v kategorii respondentek ve věku 31 - 40 let výrazně převládla odpověď „zkušeností se seniory mám spíše málo“ (38% : 62%) a naopak v kategorii 51 - 60 let výrazně převládla odpověď „poměrně bohaté, osobní, dlouhodobé“ (86% : 14%). Odpovědi nebyly závislé, zda je vyplňovaly ženy z vesnice nebo města, ani rodinný stav. Také u žen středoškolaček převažovaly odpovědi typu „bohaté, osobní, dlouhodobé, a to ještě markantněji (77% : 23%). V kategorii respondentek ve věku 21 - 30 let odpovědělo tímto způsobem dokonce 100%. Naopak v kategorii respondentek ve věku 41 - 50 let reagovalo na odpověď, že „zkušeností má spíše málo“ celkem 67%.

U mužů vysokoškoláků je situace obdobná jako u žen vysokoškolaček (64 % : 36 %). U mužů středoškoláků je poměr odpovědí (55 % : 45 %). Odpovědi nebyly závislé, zda je vyplňovali muži z vesnice nebo města, ani rodinný stav.

Z výzkumu vyplynulo, že v mužské populaci nejsou žádné výkyvy ve všech věkových kategoriích, v ženské populaci respondentek vždy jedna věková kategorie výrazně vybočila z průměru. Čím je vyšší věk respondentek, tím víc se žena přiklání k odpovědi „poměrně bohaté, osobní, dlouhodobé“. Nebyla žádná úměra mezi stavem a bydlištěm.

**Otázka č. 8 Od kolika let považujete osobu za seniora** – zjišťovala respondentův věk, od kterého považuje osobu za seniora. S položkou do padesáti let se neztotožnil žádný dotazovaný, pro věkovou kategorii 51 – 55 let se rozhodli dva, pro uvedenou věkovou kategorii 56 – 60 let to bylo 9 dotazovaných, pro věkovou hranici 61 – 65 let už to bylo 59 dotazovaných, pro věkovou hranici 66 – 70 let to bylo 63 dotazovaných a pro věkovou hranici nad 71 let jich odpovědělo 22.

méně než 50 let	0
51 – 55 let	2
56 – 60 let	9
61 – 65 let	59
66 – 70 let	63
nad 71 let	22



Graf č. 8 Od kolika let považujete osobu za seniora

Ženy vysokoškolačky by seniora ve věku od 56 - 60 let označily v 5 %, dále respondentky považují v kategorii 61 - 65 let za seniora v 37 %, přitom v kategorii 66 - 70 let ho označili ve 43 % a nad 71 let v 15 %. Velký rozptyl ve stanovení hranice seniora jde na vrub respondentek, které udaly, že zkušeností se seniory mají spíše málo. Ženy středoškolačky označily v první kategorii za seniora ve 12 %, v další kategorii přiřadilo seniorský věk 54 % respondentek, od 66 - 70 let 29 % respondentek a nad 71 let 5 %. U středoškolaček ve všech věkových kategoriích bylo rozmezí mezi 61 - 70 lety, pouze u kategorie šedesátnic byl věk nad 71 let.

U vysokoškoláků jsem z hodnocení vyřadil odpověď jednoho respondenta ve věkové kategorii 31-40 let, jehož odpověď se výrazně lišila od průměru všech respondentů. Seniorskou hranici udal v kategorii 51 - 55 let, kterou neudal žádný jiný respondent. Nemohu vyloučit, zda se jedná o recesi nebo vysloveně o negativní zkušenost respondenta.

Muži vysokoškoláci by za seniora v kategorii od 56 - 60 let označili 3 % respondentů, v kategorii 61 - 65 let 28 %, dále pro věk 66 - 70 let se rozhodlo 51 % respondentů a nad 71 let 18 %. Kategorie dvacetiletých se shodla na věku 61-65 let, u třicátníků byl opět velký rozptyl od 56 - 71 let, u čtyřicátníků se rozptyl zužuje na hranici 61-70 let, padesátníci a šedesátníci udávají hranici 66 - 71 let. U středoškoláků jsem také z hodnocení vyřadil odpověď jednoho respondenta ve věku 21 - 30 let, jehož odpověď se značně nestandardně lišila od průměru respondentů (udal hranici 51-55 let – i zde se může jednat o recesi, nebo negativní zkušenost). V průměru by seniora od 56 - 60 let označilo 5 % respondentů, od 61 - 65 let 35 %, od 66 - 70 let 41 % a nad 71 let 19 %. Opět v kategorii 31 - 40 let velký rozptyl hranice určená pro seniora od 56 - 70 let.

Výzkum přesně vystihuje smýšlení zkoumaného vzorku. Mladí lidé ještě nemají přesně vyhraněné rozmezí stáří, proto hranice má velký rozptyl od 56 - nad 71 let. Střední generace už se sjednocuje na 56 - 65 let. Je pak zajímavé, jak s přibývajícím věkem respondentů se hranice stáří posunuje k vyšším hodnotám, kdy u padesátníků je nejnižší věková hranice 65 let.

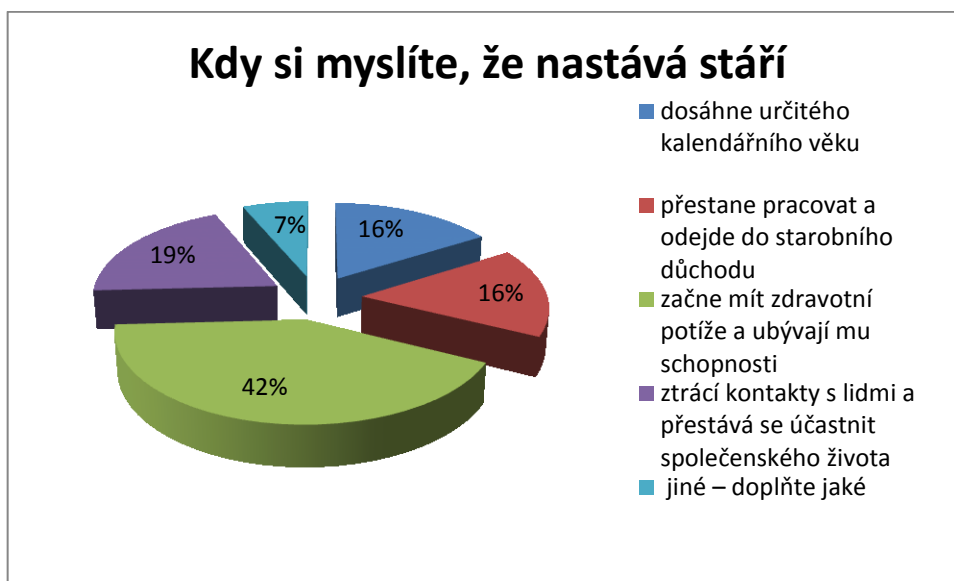
Pro hranici 51-55 let se rozhodlo jedno procento, pro 56 - 60 let se 6 % všech respondentů, pro hranici 61 - 65 let 38 %, pro hranici 66 - 70 let 41 %. Kategorie nad 71 let se objevuje více u mužů než žen a u vysokoškolsky vzdělaných respondentů než středoškolsky vzdělaných (34 % : 12 %).



Z výsledků této otázky dotazníku vyplývá, že byla potvrzena hypotéza č. 1, kdy se ukázalo, že věk respondentů je závislý na určení seniorského věku.

Výzkum vystihuje smýšlení výzkumného vzorku, že mladí lidé ještě nemají přesně vyhraněné rozmezí stáří, proto hranice má velký rozptyl od 56 - nad 71 let. Střední generace už se více v této hranici sjednocuje.

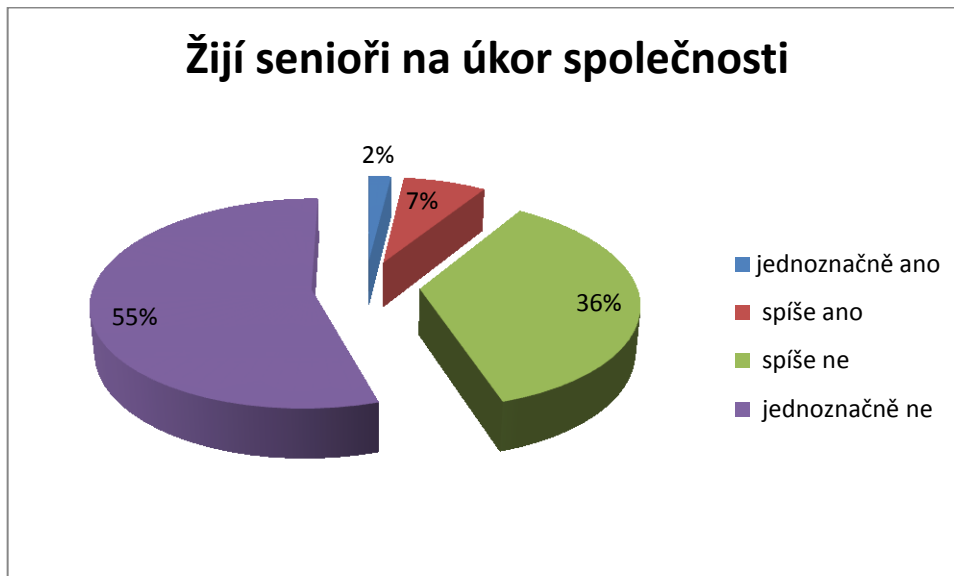
**Otázka č. 9 Myslíte si, že stáří nastává tehdy, když člověk -** se držela v podobném duchu, když zjišťovala pojetí respondentů, od kdy si myslí, že u člověka nastává stáří. Celkem 25 respondentů se shodlo na možnostech, kdy dosáhne určitého kalendářního věku a přestane pracovat a odejde do starobního důchodu, dále si myslí 65 respondentů, že je to doba, kdy začne mít zdravotní potíže a ubývají mu schopnosti, a 30 respondentů uvedlo, když ztrácí kontakty s lidmi a přestává se účastnit společenského života. Jiné se rozhodlo preferovat 10 respondentů.



Graf č. 9 Kdy si myslíte, že nastává stáří

**Otázka č. 10 Myslíte si, že jsou senioři pro společnost ekonomickou zátěží – žijí na úkor celé společnosti -** zjišťovala od respondentů, jsou-li senioři pro společnost ekonomickou zátěží, resp. zda žijí na úkor celé společnosti. Tři dotazovaní si myslí, že

jednoznačně ano, k variantě spíše ano se přiklonilo 11 dotazovaných, na variantu spíše ne reagovalo 56 dotazovaných a jednoznačně odmítlo tuto variantu 85 dotazovaných.



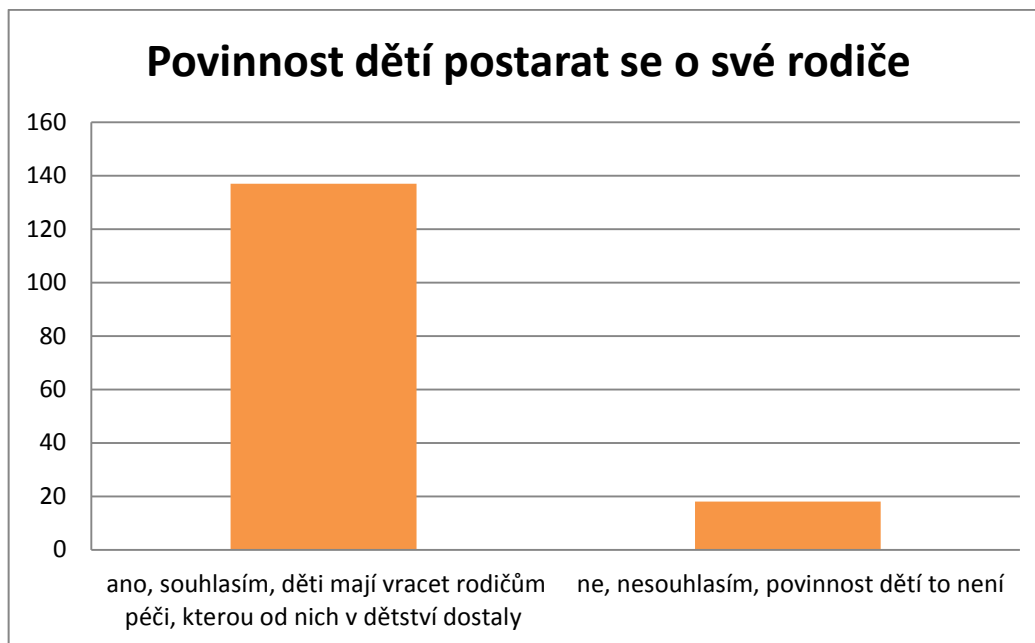
Graf č. 10 Žijí senioři na úkor společnosti

Ženy s vysokoškolským vzděláním se v 57 % vyjádřilo jednoznačně, že senioři nejsou ekonomickou zátěží, mírnější variantu „spíše ne“ volilo 38 %. Zatímco středoškolačky se vyjádřily, že senior je jednoznačně ekonomickou zátěží v 7 %, nebo spíše ano v 15 %, se dále přiklonily k odpovědi jednoznačně ne v 48 %, respektive spíše ne v 30 %.

Muži, kteří mají jako nejvyšší dosažené vzdělání vysokou školu, uvedli v 51 %, že senioři jednoznačně nežijí na úkor společnosti a ve 49 % případů si myslí, že spíše ne. U středoškoláků se vyjádřilo k seniorům jako ekonomické zátěži spíše ano ve 20 %, 63 % těchto respondentů uvedlo jednoznačně ne a 17 % spíše ne.

Výsledek odpovědí na tuto otázku výzkumu umožnil vyvrácení hypotézy H2, že ekonomicky činná část obyvatel považuje seniory za ekonomickou zátěž, že žijí na úkor celé společnosti.

**Otázka č. 11 S názorem, že je povinností dospělých dětí je postarat se o své rodiče** vyjádřilo souhlas 137 respondentů (88 %), s tímto názorem se neztotožnilo celkem 18 respondentů (12 %).



Graf č. 11 Povinnost dětí postarat se o své rodiče

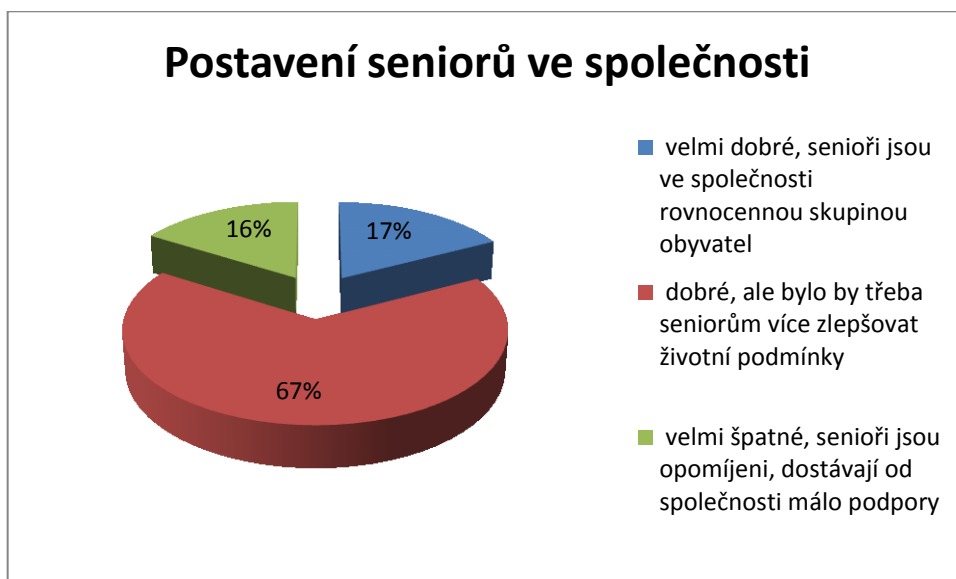
Vysokoškolačky na tuto otázku odpověděly kladně v 91 %, což znamená, že souhlasí s variantou, že děti mají vracet rodičům péči, kterou od nich v dětství dostaly. I středoškolsky vzdělané ženy sdílí tuto variantu, a to v 70 %.

Muži mající ukončenou vysokou školu uvedli v 90 % shodně s ženami, že děti mají vracet rodičům péči, kterou od nich v dětství dostaly. Středoškoláci dokonce odpověděli kladně v plných 100 % - ano, souhlasí, že děti mají vracet rodičům péči, kterou od nich v dětství dostali.

Na tuto otázku většina respondentů (88 %) uvedla názor, že v době, kdy stárnoucí senioři potřebují pomoc, péči, měli by o ně pečovat jejich děti, a to bez pocitu povinnosti. Otázka sledovala názor respondentů na zajištění pomoci a péče ve stáří. Výsledky odpovědí na tuto otázku nepřisuzují novému občanskému zákoníku, kde je ustanovení o vzájemné vyživovací povinnosti mezi členy rodiny (tvrzení je v jeho přímé korelaci), spíše se přikláním k názoru, že ve výzkumu šlo o takovou skupinu respondentů, kteří cítí ještě morální závazek vůči svým blízkým - seniorům.

**Otázka č. 12 Jste názoru, že postavení seniorů v české společnosti je celkově vzato -** zjišťovala názor respondentů na postavení seniorů v české společnosti, kdy si myslí

27 dotázaných, že je velmi dobré; za dobré ho označilo 103 dotázaných; a za velmi špatné se vyslovilo 25 dotázaných



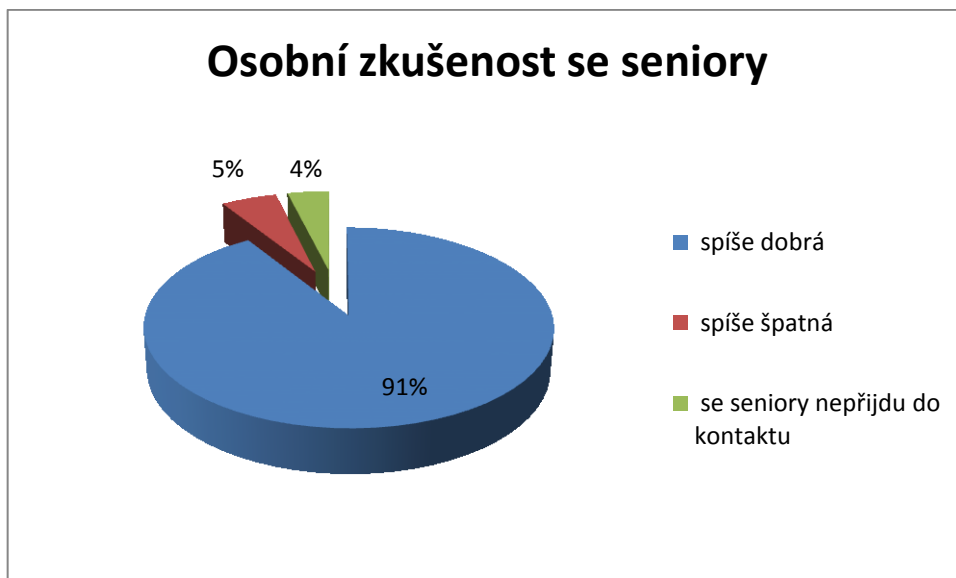
Graf č. 12 Postavení seniorů ve společnosti

U žen vysokoškolaček z odpovědí vyplývá, že postavení seniorů v našem regionu je dobré, když stále bylo by třeba seniorům více zlepšovat životní podmínky. Tento názor sdílelo nejvíce respondentek (65%). Za velmi dobré, senioři jsou ve společnosti rovnocennou skupinou obyvatel, se jich vyslovilo 17 %. Jako velmi špatné, senioři jsou opomíjeni, dostávají od společnosti málo podpory, se vyslovila malá část (18%). U středoškolaček jsou výsledky obdobné, ovšem v procentuálním zastoupení 78%, 11% a 11 %.

Muži vysokoškoláci dospěli v našem regionu k závěrům, že situace seniorů je dobrá, ale bylo by třeba seniorům více zlepšovat životní podmínky v 79 %. U středoškoláků tento rozdíl tak markantní nebyl, i přesto zhodnotili tuto odpověď 46 % respondentů.

Z uvedeného vyplývá, že postavení seniorů v české společnosti je dle sdělení respondentů dobré, ale stále je co zlepšovat.

**Otázka č. 13 Jaká osobní zkušenost u vás převládá v kontaktu se seniory - zjišťovala,** jakou mají respondenti osobní zkušenost se seniory, přičemž 141 dotazovaných má zkušenost spíše dobrou; spíše špatnou uvedlo 8 dotazovaných a 6 dotazovaných nemá překvapivě žádnou zkušenost – nepřijde s nimi do kontaktu.



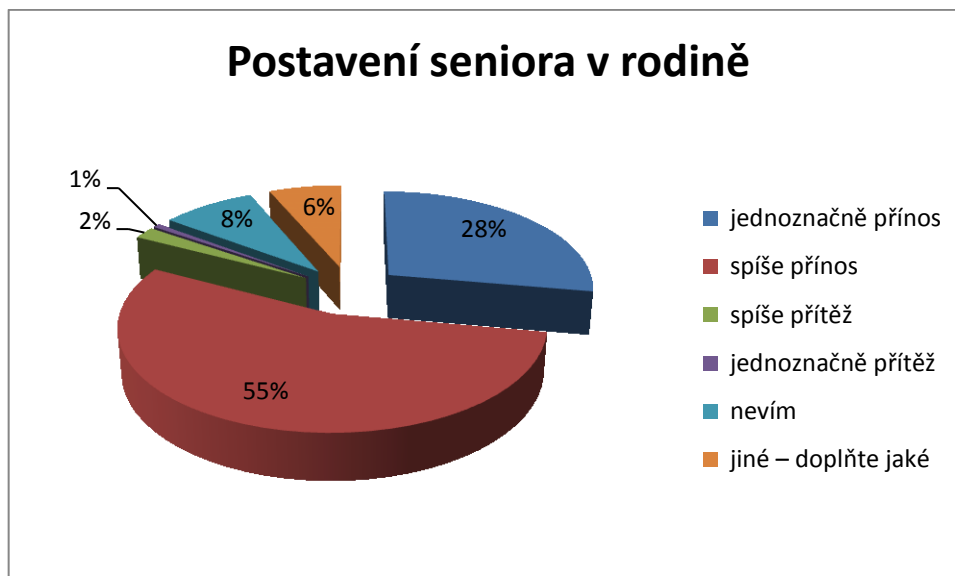
Graf č. 13 Osobní zkušenost se seniory

Ženy vysokoškolačky odpověděly v 94 % že zkušenosti se seniory mají spíše dobrou, pouze 5 % uvedlo spíše špatnou zkušenost a 1 % nemá zkušenost žádnou. Ženy středoškolačky mají dobrou osobní zkušenost v 89 %, spíše špatnou ve 4 % a sedm procent se seniory nepřijde do kontaktu.

Muži vysokoškoláci mají dobrou zkušenost se seniory v 92 %, spíše špatnou ve 3 % a 5 % uvedlo, že se seniory nepřijdou do kontaktu. Středoškolsky vzdělaní muži mají dobrou zkušenost se seniory v 88 %. Spíše špatnou zkušenosti odpovědělo 8% a 4% s nimi nepřijdou do kontaktu.

**Otázka č. 14 Jak vnímáte postavení seniora v rámci rodiny - zjišťovala, jak je vnímáno postavení seniora v rámci rodiny. Výsledky vyjadřuje níže uvedená tabulka absolutních četností:**

jednoznačně přínos	43
spíše přínos	85
spíše přítěž	3
jednoznačně přítěž	1
nevím	13
jiné – doplňte jaké	10



Graf č. 14 Postavení seniorů v rodině

Vysokoškolačky na tuto otázku odpověděly v 62 %, že senior je pro rodinu spíše přínosem, pro kategorické jednoznačně přínos se vyslovilo 27 %. Středoškolsky vzdělané ženy odpověděly ve 22 % jednoznačně přínos, v 58 % spíše přínos, 4 % spíše přítěž, v kategorii neví a jiné shodně po 8%.

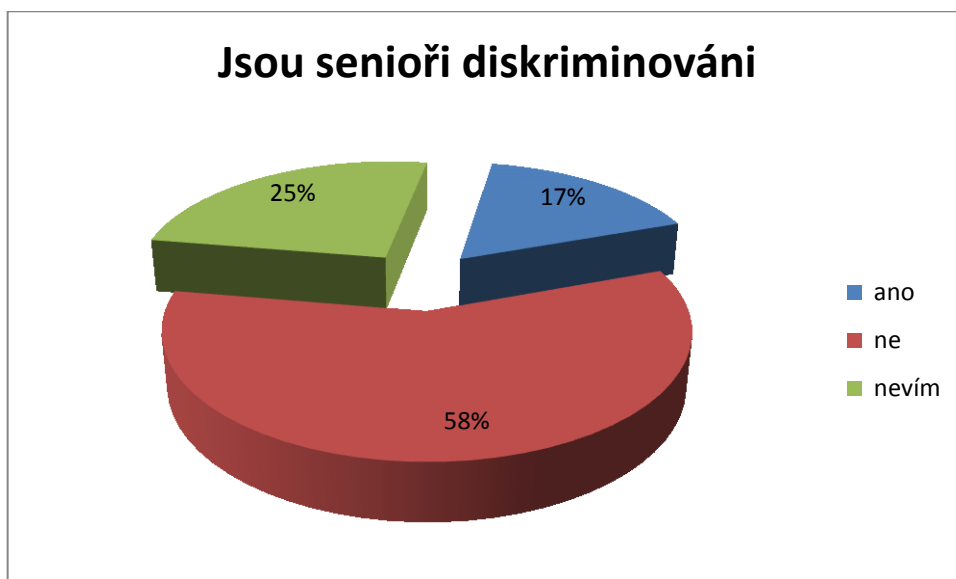
Vysokoškoláci byli pro odpověď spíše přínos v 59 %, jednoznačně přínos v 36 %, dále 3 % mužů uvedlo, že neví a pro jiné se vyslovili 2%. V podobném duchu přišla odpověď u středoškoláků, kdy jednoznačně přínos volilo 27 %, spíše přínos 41 % a neví odpovědělo 17%. K jiné variantě se přiklonilo 14%.

Z výsledků této otázky vyplývá, že ve většině případů (83 %) jsou senioři pro rodinu přínos. Z doplňujících odpovědí vyplynulo, že záleží na psychickém a fyzickém stavu seniora, je rozdíl mít dědečka/babičku, kteří pomohou s vnoučaty anebo prarodiče, kteří mají 3. stupeň závislosti na jiné osobě a pobírají příspěvek na péči. Vždy určitě záleží na konkrétní situaci, ale když vše funguje relativně dobře, tak jsou senioři pro rodinu přínosem.

Tím pádem se na zkoumaném vzorku potvrdila hypotéza H4, že senior je pro rodinu přínosem.

**Otázka č. 15** Myslíte si, že jsou senioři v současné společnosti diskriminováni - byla zaměřena na skutečnost, zda si respondenti myslí, že jsou senioři v současné společnosti diskriminováni. Nadpoloviční většina respondentů je přesvědčena, že nikoliv, tzn. celkem

90; dále vyjádřilo 26 respondentů přesvědčení, že senioři diskriminováni nejsou; a 39 uvedlo, že neví.



Graf č. 15 Jsou senioři diskriminováni

Vysokoškolačky se v 52 % vyjádřily, že senioři diskriminováni nejsou, 22 % si myslí, že senioři diskriminováni jsou a 26 % neví. Středoškolačky v 56 % odpovědělo, že senioři diskriminováni nejsou, 13 % odpovědělo, že ano, a 31 % odpovědělo neví.

Vysokoškoláci v 74 % odpověděli, že senioři diskriminováni nejsou, 10 % jich odpovědělo, že ano a 16% odpovědělo neví. Celá polovina dotázaných středoškoláků (50 %) odpověděla, že senioři diskriminováni nejsou, 23 % jich odpovědělo, že jsou diskriminováni a 27 % odpovědělo neví.

Poměrně vysoké procento (celá  $\frac{1}{4}$  respondentů) má nevyhraněný názor na diskriminaci seniorů a nedokázalo se rozhodnout, zda senioři jsou či nejsou diskriminováni.

Z výše uvedených výsledků lze vyvodit, že výzkumný vzorek se nadpoloviční většinou domnívá, že senioři diskriminováni nejsou. Tímto byla hypotéza H5 (o tom, že senioři jsou diskriminováni) falzifikována.

#### 4.4 Diskuse

Cílem praktické části této bakalářské práce bylo prostřednictvím kvantitativního výzkumu za pomoci dotazníkového šetření verifikovat nebo falzifikovat stanovené hypotézy. Jako

výzkumný nástroj byl použit dotazník s otázkami vlastní konstrukce. Výzkum byl realizován mezi zaměstnanými respondenty kraje Vysočina. V rámci diskuse zhodnotím výsledky výzkumu. V rámci výzkumu byly stanoveny hypotézy, které byly verifikovány nebo falzifikovány:

**Hypotéza H1:** zjišťovala, zda je určení seniorského věku závislé na věku respondentů. Na základě zjištěných údajů od respondentů **byla tato hypotéza verifikována**. Respondenti skutečně odpovídali dle svého věku tak, že čím mladší (tudíž od seniorského věku vzdálenější), tím větší rozptyl věkové hranice stáří. Střední generace už se sjednocuje na 56 - 65 letech. Je pak zajímavé, jak s přibývajícím věkem respondentů se hranice stáří posunuje k vyšším hodnotám, kdy u padesátníků je nejnižší věková hranice 65 let. To znamená, že pokud se tazatel cítí relativně dobře, nepomýšlí na seniorská léta a s přibývajícím věkem odsouvá seniorskou hranici dále a dále.

**Hypotéza H2:** zda jsou senioři považováni za ekonomickou přítěž, **byla falzifikována**. Vyplynulo tedy, že ekonomicky činná část obyvatel nepovažuje seniory za ekonomickou zátěž, a tudíž senioři nežijí na úkor celé společnosti. Tato skutečnost je i obrazem toho, že současná generace seniorů má za svá odpracovaná léta ještě relativně slušnou výši důchodu.

**Hypotéza H3:** zda je povinností dospělých dětí postarat se o své rodiče, pokud oni sami již nemohou, **byla verifikována**. Převážná část respondentů si myslí, že by se ve stáří měly děti o své rodiče v pokročilém věku postarat.

**Hypotéza H4:** se ptala respondentů, zda je postavení seniora v rámci rodiny hodnoceno jako přínosné. Z odpovědí na otázku vyplynulo, že v drtivé většině případů jsou senioři hodnoceni pro rodinu jako přínos, čímž **byla hypotéza verifikována**. Určité disproporce samozřejmě ukazují doplňující hodnocení otázky, kde tazatelé řešili i aktuální stav seniora.

**Hypotéza H5:** zjišťovala názor respondentů, zda si myslí, že jsou senioři v současné společnosti diskriminováni. Jak vyplynulo z výsledků odpovědí na poslední otázku, lze vyvodit, že výzkumný vzorek se nadpoloviční většinou domnívá, že senioři diskriminováni nejsou. Tímto **byla pátá hypotéza falzifikována**.

Jsem si vědom toho, že výzkum byl realizován pouze v kraji Vysočina, z tohoto pohledu nelze výsledky výzkumu zevšeobecnit pro celou Českou republiku.



Získaná a vyhodnocená data mohou sloužit pro potřeby dalšího, hlubšího exkurzu do dané problematiky na místní úrovni nebo pro vznik analýzy dalším státním institucím.

Pro další výzkum by bylo příhodné, uskutečnit ho pro daleko větší vzorek populace. Nabízejí se i další možnosti výzkumu, kde by respondenti uváděli svoji výši příjmů a zjišťoval by se vliv seniora v rodině s ohledem na jeho finanční přínos do rodiny. Zajímavé by bylo vytvořit srovnání se skupinou obyvatel nezaměstnaných, respektive bez příjmů.

Výsledky výzkumu jsou zajímavé, ale nejsou zde zhodnoceny postoje a názory, které k daným odpovědím respondenty vedly. Vhodné by bylo uvést v jiném výzkumu více otevřených otázek, anebo použít rovnou kvalitativní formu výzkumu.

## ZÁVĚR

*„Zestárnout není umění – umění je to snést.“*

Johan Wolfgang von Goethe

Záměrem bakalářské práce bylo nahlédnout do života seniorů současné společnosti. Problematika života seniorů je v České republice, ale i ve světě, stále velmi diskutované téma. Demografické změny v této postmoderní společnosti jsou výsledkem soudobých znalostí v medicíně, individuálních dispozic jednotlivého seniora a jeho životním stylem. Dochází k prodlužování seniorského věku, ale tím i produktivního věku starších lidí. Tento fenomén vyvolává nejednu otázku. Jaký je život současné populace seniorů? Jaká je pozice seniorů v této konzumní společnosti? Mají v ní senioři své opodstatněné místo? Jsou skutečně ohroženou skupinou, která se musí určitým způsobem chránit? Z tohoto uvažování, ale i dalších podnětů bylo vycházeno při stanovování hypotéz pro kvantitativní výzkum.

V bakalářské práci se zabývám i mýty o seniorech a také apriorním vyřazováním starších lidí z aktivit – ageismus. K aktivnímu stárnutí a stáří se vracím zmiňovanou univerzitou třetího věku, přes kluby důchodců po další aktivity.

Na teorii navazuje empirická část práce. Z výsledků výzkumu lze vyvodit, že senioři mají v této společnosti neodmyslitelně svoje místo, že sem patří, že jsou IN. Samozřejmě, že toto je pohled zvenčí na seniory. Sami senioři určitě hodnotí otázku „IN“ nebo „OUT“ podle toho, jak celý život žili, jak se osobně cítí, jak jsou na tom zdravotně i psychicky. Z mého pohledu by se měl zlepšit i mediální obraz seniorské populace ve společnosti. Ke zkvalitnění přípravy na stárnutí a stáří je potřeba, aby současná střední generace byla o seniui pravdivě informována.

Domnívám se, že stanovený cíl bakalářské práce byl naplněn.

Otázky stárnutí a stáří mají úzkou spojitost se sociální pedagogikou, která čerpá z mnoha dalších vědních oborů. Absolventi tohoto studijního oboru získají v rámci studia odborné znalosti o dané problematice a plnou kvalifikaci pro práci s touto skupinou obyvatelstva. Se stárnoucí populací společnosti, kdy seniorů bude dle jiných studií přibývat, by se měla sociální pedagogika více zaměřit na vzdělávání studentů pro využití vzdělání na seniory.

Ale právě se stárnoucí populací se bude muset více zaměřit i na vývoj seniorské populace v současné společnosti.

V současné době se razí heslo: „mládí vpřed“. Ale podle toho, jaké nyní budeme žít mládí, podle toho můžeme být staří.

**SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY**

AMÉRY, Jean. *O stárnutí: revolta a rezignace*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2008, 169 s. Střed (Prostor). ISBN 978-80-7260-207-0.

Český statistický úřad [online]. 2014 [cit. 3. 5. 2014]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/publ/310035-14-n\\_2014](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/publ/310035-14-n_2014)

DIENSTBIER, Zdeněk. *Průvodce stárnutím, aneb, Jak ho oddálit*. Vyd. 1. Praha: Radix, 2009, 184 s. ISBN 978-80-86013-88-0.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000, 374 s. ISBN 80-246-0139-7.

DOŇKOVÁ, Olga. *Vývojová psychologie*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2012, 152 s. ISBN 978-80-87182-29-1.

FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 255 s. ISBN 80-7178-367-6.

FOŘT, Petr. *Jak stárnout pomalu: nejen zdravou výživou*. Praha: EB, c2001, 260 s. ISBN 80-238-7893-x.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výskumu*. 4., rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008, 269 s. ISBN 978-80-223-2391-8.

GIDDENS, Anthony. *Třetí cesta: obnova sociální demokracie*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2001, 149 s. Myšlenky (Mladá fronta). ISBN 80-204-0906-8.

GREGOR, Ota. *Muži nestárnou? Ale ženy žijí déle*. Kladno: Delta, [1998], 125 s. ISBN 80-86091-07-4.

GREGOR, Ota. *Stárnout, to je kumšt*. 2. vyd. Ilustrace Vladimír Renčín. Praha: Olympia, 1990, 139 s. Kondice. ISBN 80-7033-040-6.

GREGOROVÁ, Zdeňka a Milan GALVAS. *Sociální zabezpečení*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2000, 280 s. ISBN 80-7239-176-3.

HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava. *Aktivita jako projekt: diskurz aktivního stárnutí a jeho odezvy v životech českých seniorů a seniorek*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2013, 170 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-152-7.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990, 407 s. Pyramida (Panorama). ISBN 80-7038-158-2.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek sociální gerontologie*. Vyd. 1. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 2002. ISBN 9788070133637.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Sociální gerontologie, aneb, Senioři mezi námi*. 1. vyd. Praha: Galén, 2012, 194 s. ISBN 978-80-7262-900-8.

HOLMEROVÁ, Iva, *Aktivní stárnutí – strategie Světové zdravotnické organizace*, Veřejná správa č. 39/06, Praha – MV ČR, 2006, příloha – str. VII.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 265 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

KALVACH, Zdeněk. *Úvod do gerontologie a geriatrie: integrovaný text pro interdisciplinární studium*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997, 193 s. ISBN 80-7184-366-0.

*Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020*. Praha: MPSV, 2013, 68 s. ISBN 978-80-7421-072-3. [cit. 5. 1. 2015] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/16893/bezdomovectvi.pdf>

MAHONEY, David J a Richard RESTAK. *Moderní příručka dlouhověkosti*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2000, 183 s. ISBN 80-200-0260-x.

MONTOUSSÉ, Marc a Gilles RENOUARD. *Přehled sociologie*. Vyd. 1. Překlad Kateřina Dohnalová. Praha: Portál, 2005, 335 s. ISBN 80-7178-976-3.

MÜHLPACHR, Pavel a Miroslav BARGEL. *Senioři z pohledu sociální pedagogiky*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2011, 146 s. Sociopedie. ISBN 978-80-87182-21-5.

RABUŠIC, Ladislav., *Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, Brno*, [online]. 1998, [cit. 3. 1. 2015]. Dostupné také z: [http://sreview.soc.cas.cz/uploads/9d57942914c56e3087e4744e298b838fbeb735\\_228\\_303RABU2.pdf](http://sreview.soc.cas.cz/uploads/9d57942914c56e3087e4744e298b838fbeb735_228_303RABU2.pdf)

RADVAN, Eduard a Michal VAVŘÍK. *Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2012, 62 s. ISBN 978-80-87182-25-3.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie: Příručka pro studenty*. 2. vydání. Praha: Portál, 2008. 296 s. ISBN 978-80-7367-406-9

SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 225 s. Sociologie (Grada). ISBN 978-802-4738-505.

*Sociální služby: odborný časopis*. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/ekonomika/198755-ctvrtina-mladych-chape-seniory-jako-pritez-ktera-jim-bere-penize.html> ze dne 16. 12. 2014

SÝKOROVÁ, Dana. *Autonomie ve stáří: kapitoly z gerontosociologie*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007, 284 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-62-5.

ŠTOROVÁ, Ilona a Jiří FUKAN. *Zaměstnanec a věk, aneb, Age management na pracovišti*. Šumperk: Jena, 2012, 79 s. Informační brožura, č. 6. ISBN 978-808-7137-352.

TANSKÁ, Nataša. *Proč jdeme mladým na nervy?*. Vyd. 1. Praha: Motto, 2001, 124 s. Populárně psychologická řada. ISBN 80-7246-098-6.

TOŠNEROVÁ, Tamara. *Jak si vychutnat seniorská léta*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2009, 239 s. ISBN 978-802-5121-047.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 522 s. ISBN 80-7178-308-0.

VIDOVIČOVÁ, Lucie. *Stárnutí, věk a diskriminace - nové souvislosti*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, 233 s. ISBN 978-80-210-4627-6.

VIDOVIČOVÁ, Lucie a Ladislav RABUŠIC. *Věková diskriminace - ageismus: úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh*. Praha: VÚPSV, výzkumné centrum Brno, 2005, 54 s. ISBN 80-239-4645-5.

VIDOVIČOVÁ, Lucie. *Příčiny ageismu a věkové diskriminace*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb., 2011. 2 s. Odborný časopis Sociální služby XIII(5): 18-19. ISSN 1803-7348.

Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádí zákon o sociálních službách

Vysoká škola polytechnická Jihlava [online]. [cit. 31. 1. 2015]. Dostupné z <https://u3v.vspj.cz/obecne-informace>

Zákon č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění

Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě

Zákon č.111/1998 Sb., o vysokých školách

ZGOLA, Jitka M. *Úspěšná péče o člověka s demencí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2003, 226 s.

Psyché (Grada). ISBN 80-247-0183-9.

## **SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK**

ČR Česká republika

ČSÚ Český statistický úřad

MPSV Ministerstvo práce a sociálních věcí

WHO World Health Organization



## **SEZNAM OBRÁZKŮ**

Obr. 1. Proměny „stromu života“ .....	36
---------------------------------------	----

**SEZNAM GRAFŮ**

Graf č. 1 Pohlaví respondentů.....	42
Graf č. 2 Věk respondentů .....	43
Graf č. 3 Místo bydliště respondentů.....	44
Graf č. 4 Nejvyšší ukončené vzdělání respondentů .....	44
Graf č. 5 Hlavní pracovní činnost.....	45
Graf č. 6. Rodinný stav .....	45
Graf č. 7 Zkušenosti se seniory.....	46
Graf č. 8 Od kolika let považujete osobu za seniora .....	47
Graf č. 9 Kdy si myslíte, že nastává stáří.....	49
Graf č. 10 Žijí senioři na úkor společnosti.....	50
Graf č. 11 Povinnost dětí postarat se o své rodiče .....	51
Graf č. 12 Postavení seniorů ve společnosti .....	52
Graf č. 13 Osobní zkušenost se seniory .....	53
Graf č. 14 Postavení seniorů v rodině.....	54
Graf č. 15 Jsou senioři diskriminováni .....	55

## **SEZNAM PŘÍLOH**

PŘÍLOHA P 1: Dotazník

# PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

## Dotazník k seniorům

Vážená paní, vážený pane,

dovoluji si Vás požádat o vyplnění krátkého dotazníku. Jeho cílem je především zjistit Váš názor na současnou generaci seniorů.

Dotazník je anonymní a Vaše odpovědi budou sloužit pouze pro účely analýzy názoru na situaci současné generace seniorů, které se věnuji v rámci své práce. Pro objektivitu Vás zdvořile žádám o pravdivé a úplné vyplnění dotazníku.

Zvolenou variantu odpovědi prosím označte. Díky za vaši ochotu i čas.

Michal Šandera

### 1) Vaše pohlaví

muž  žena

### 2) Váš věk

do 20 let  21 – 30 let  31 – 40 let  
 41 – 50 let  51 – 60 let  nad 61 let

### 3) Místo vašeho bydliště?

obec  městys  
 město  statutární město

### 4) Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?

základní  vyučen/a  
 středoškolské  vysokoškolské

### 5) Jaká je Vaše hlavní pracovní činnost?

student/ka  zaměstnanec(kyně)  
 osoba samostatně výdělečně činná  důchodce  
 žena/muž v domácnosti  nezaměstnaný(á)

### 6) Jaký je Váš rodinný stav?

svobodný(á)  ženatý/vdaná  
 rozvedený(á)  vdovec/vdova

### 7) Vaše zkušenosti se seniory jsou:

poměrně bohaté, osobní, dlouhodobé  
 zkušeností se seniory mám spíše málo  
 nemám žádné osobní zkušenosti se seniory  
 jiné

### 8) Od kolika let považujete osobu za seniora?

méně než 50 let  51 – 55 let  56 – 60 let  
 61 – 65 let  66 – 70 let  nad 71 let

**9) Myslíte si, že stáří nastává tehdy, když člověk:**

- dosáhne určitého kalendářního věku
- přestane pracovat a odejde do starobního důchodu
- začne mít zdravotní potíže a ubývají mu schopnosti
- ztrácí kontakty s lidmi a přestává se účastnit společenského života
- jiné – doplňte jaké

*Zde doplňte text*

**10) Myslíte si, že jsou senioři pro společnost ekonomickou zátěží – žijí na úkor celé společnosti?**

- jednoznačně ano
- jednoznačně ne
- spíše ano
- spíše ne

**11) S názorem, že povinností dospělých dětí je postarat se o své rodiče:**

- ano, souhlasím, děti mají vrátet rodičům péči, kterou od nich v dětství dostaly
- ne, nesouhlasím, povinnost dětí to není

**12) Jste názoru, že postavení seniorů v české společnosti je celkově vzato:**

- velmi dobré, senioři jsou ve společnosti rovnocennou skupinou obyvatel
- dobré, ale bylo by třeba seniorům více zlepšovat životní podmínky
- velmi špatné, senioři jsou opomíjeni, dostávají od společnosti málo podpory

**13) Jaká osobní zkušenost u vás převládá v kontaktu se seniory?**

- spíše dobrá
- spíše špatná
- se seniory nepřijdu do kontaktu

**14) Jak vnímáte postavení seniora v rámci rodiny:**

- jednoznačně přínos
- spíše přínos
- spíše přítěž
- jednoznačně přítěž
- nevím
- jiné – doplňte jaké

*Zde doplňte text*

**15) Myslíte si, že jsou senioři v současné společnosti diskriminováni?**

- ano
- ne
- nevím

Ještě jednou děkuji za všechny vyplněné odpovědi v dotazníku.